

36-ik szám. Szept. 5. 1867.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1867.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSENNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Perczel Mór.“ K.-tól. — „Háflz dalaiból.“ (Költ.) Szilády Arontól. — „Az éjféli rémek.“ Deák Farkastól. — „A tusnádi fürdő.“ Teórhk Károlytól. — „Páris két tere.“ — „Magyarország a jégkorszakban.“ König Gyuldtól. — A cigányok bevonulása hazánkba s Európa egyéb tartományába.“ Remellay Gusztávtól. — „Bánáti képek.“ Makai

Sz. Istvántól. — „Egy hét története.“ Vadnai Károlytól. — „Vegyes közlemények.“ — „Ujdonságok.“ — „Irodalom.“

Képek: „Perczel Mór.“ — „A tusnádi fürdő.“ — „Avenue la Victoria.“ — „Plact de la Concorde.“ — „Karrikaturák.“ (Rajz. Freesky László.)

Ujdonságok.

—v— („Hunyady László végbucsúja“) című, ez idei színes nyomású műlapunk próba-nyomata már a mult héten elkészült s előfizetőink, valamint a magunk öröme mondhatjuk, hogy e kép méltó másolata a párisi világtárlat kiállításán most is látható eredetinek. Műlapjaink kiállításában általán igyekeztünk évről évre haladni s a „Zrinyi és Frangepán“ című kép már csakugyan sokkal kellemesebben lepte meg előfizetőinket, mint az első évi „Dobozi“-kép, mely mint tizenegy színnel való nyomás, első kísérlet volt hazánkban. Hanem ez idei vagyis harmadik műlapunk mind kompozíciójára, mind kivitelére nézve oly megragadó, hogy szerénytelenség nélkül állíthatjuk, miként tudunkkal nemcsak hazánkban, de egész Európában sem kedveskedik hasonlóval egyetlen lap sem előfizetőinek. A képnek azon egészéves előfizetők számára szétküldésekor (októberben), kik addig beküldték a csomagolási és bélyegre való 30 kr díjt, lapunk ezen, „Hunyady László végbucsúja“ című képünk festésével, a Münchenben élő Benzur Gyulával közelebről is meg fogja ismertetni olvasóinkat.

* (Az országos honvédgyűlést) — mint a pesti ideiglenes központi bizottmány elhatározta — még az ősszel megtartják Aradon. A gyűlés napjára a szomorú emlékű október 6-át jelölték ki, 18-dik évfordulati napját az aradi vértanúk halálának. A kegyelet sok jeleivel fogják megülni e napot. — Ugyanazon ülésben, melyben e határozat történt, Klapka indítványozta, hogy válaszon néhány tagot kebeléből a központi honvéd-egylet, kik lépéseket tegyenek a kormánynál az iránt, hogy a segélyre szorult honvédek, özvegyeik s árváik segélyezésé végett minél előbb egy bizottmány neveztessek ki. Ez indítványt el is fogadták, valamint Mikár Zsigmond főjegyző azon indítványát is, hogy a még életben levő honvédek nevei rang és betűsorban összeiratván, ki nyomassanak.

* (Az állatkert érdekes lakókkal szaporodott.) Figyelmessy Fülöp dél-amerikai állatküldeményeinek nagy része már megérkezett s látható is. Legtöbb nézője van s lesz sokáig az óriás kigyónak, mely a majomház belsejében egy díszes üvegkalkában van elhelyezve. Feltűnő állatok az ugynevezett pókmajmok, melyek a majomház fürge lakói közt láthatók. Ezekon kívül vannak még új kapucinus majmok, egy vörös hangyász, öt szép délamerikai madár a hokkok egy kisebb fajából, arák, papagájok stb. Mind igen szép és ép állatok, s nagyban növelik az állatkert érdekességét.

* (Minisztereink) már csaknem kivétel nélkül visszaérkeztek Bécsből, a fürdőkből vagy jász-

gaikról. Pestre érkezett a képviselő ház elnöke Szentiványi Károly is. Az országgyűlés egybehívását most sept. 16-ra emlegetik. Beszélik, hogy a horvát tartomány-gyűlést is összehívják még az ősszel Eszékre.

* (Sajrópörök) A „Magyar Ujság“ jelenti, hogy ellene két sajtóper van indítva. Az egyik Heckenast Gusztáv kiadó-tulajdonos ellen (tárgyalási határnap szept. 17-dike) a Madarász József által a honvédekhez intézett cikk miatt, mely a „M. U.“ 77. számában foglaltatott. Másik pedig Joachim Ágoston kalocsai könyvkötő ellen, (tárgyalási nap szept. 16-dika) a „M. U.“ 81. számában közölt cikk folytán. — Ezen kívül Réső Ensel Sándor is sajtópört indított Seregi Józsa pestmegyei alügyész ellen, ki szintén a „Magyar Ujság“-ban irt egy kemény cikket Réső ellen. — A „Neuer Lloyd“ pedig a fumei vasut ellen irt oly cikket, melyért sajtópört kapott.

* (Kossuth Lajos) munkája megtakarított filléreiből száz forintot küldött a váci honvédek emlékre. Rövid kíséző levélben megjegyzi: „A multak dicsősége nagy nemzeti kincs. Nagy emlékezetek alapítanak a népnek nagy jövőndöt, mert nemes forrásai a hazafias nagy tetteknek.“

* (A Lenkey tábornoknak) állítandó emlékszóbor javára az „Arader Ztg“ szerkesztőségénél, mely e célra gyűjt, eddig 220 ft 70 kr gyűlt össze.

* (Horváth Mihály) e hét folytán visszatér müncheni utjáról és néhány napra Szegedre megy rokonait látogatni.

* (Emich Gusztáv kiadónkat) a bajor király a Mihály-renddel tüntette ki a bécsi „Codex“ egyékes példányáért.

* (A Heckenast-nyomdában) m. hó 29-ike és 30-ika közti éjjel poroszlók kíséretében két biztos jelent meg, kik a „M. Ujság“-ból annak a számnak fenmaradt példányait követelték, melyekben Kossuth válasza van a váci választó kerülethez. E példányokat — mintegy 200-at — azonnal el is vitték.

* (A magyar hitelbank) igazgató tanácsa megalakulván, elnöke báró Sennyey, alelnökök báró Rothschild és Wodianer Albert; az igazgató-tanács tagjai: Kochmeister és Fuchs; igazgató Frank Antal. A bank óhajta, hogy a magyar vasuti kölcsönben részt vehessen.

* (Több hajótulajdonos) azzal az életrevaló eszmével foglalkozik, hogy társulatot alakítanak, mely egy nagyobb tengeri hajót építtetne Fiumében és azt magyar lobogó alatt Amerikába küldi, honnan árucikkeket, nevezetesen bőrt szállítna át.

* (A nemzeti múzeumnak) Deák és Horváth pes-

Harmadik évi folyam.

36. szám.

Szeptember 5. 1867.

Perczel Mór.

A nemzeti fejlődés geniusának kettős arca van, mint a régi kor Janus istenének; egyikkel hátra tekint, hogy tanulságot merítsen a történelemből, a másikkal előre néz, a jövőbe függesztve szemeit. Épen most teljes joggal lehetett ezt állítani, midőn a hazánkban megindult politikai mozgalmak emlékeztetnek mult idők eseményeiből indulnak ki, s ama események és a mostani események közt tátongó űrt a kegyeletes visszaemlékezés hidalja át.

Ha érdemeiről akarunk szólni, kötelességünk leírni azt a tartozást a legelső alkalommal, mellyel azoknak tartozunk, kiknek érdemeit hosszú évek során át csak bizalmas körben

emlegethettük, és nyilvánosan le nem róhattuk. Egy nagyon mozgalmas, eseménydús időszak

Perczel Mór.

áll hátunk mögött, az érdeme-

sek nagy csoportjával. A megváltozott viszonyok levonták róluk ama sötét leplet, mellyel a hatalom elfedte, de eltakarni egészen még sem tudta.

Ama örökké emlékeztető kor érdemei közül ez alkalommal Perczel Mórt mutatjuk be.

Azon nevek egyike, melyet kimondva, egész események láncolatát idézi föl. Azon férfiak egyike, kinek nem szükség homlokára és mellére mutatni, hogy az érdem jeleit meglásuk.

Perczel több téren szerzett érdemeket. Mint képviselő az országgyűlésen, mint katona a csatatéren, mint hadvezér az ellenséggel szemközt, mint hazafi az egész or-

szágban, mint az elvek rendithetetlen bajnoka azon keserűségek közt, melyeket a száműzetés oly bőven terem; mint száműzött pedig a messze

külföldön alapítá meg tekintélyét és növelé érdemeit itthon.

Ő Tolnamegyében született 1811-ben, nov. 14-én Bonyhádon, a Perczel-család e régi és ősi lakelyén, mely e napokban oly fényes ünnepélylyel üdvözölte az ősi fészekbe visszatérőt. Atyja Perczel András volt, s huszonegy testvére közt ő a hetedik szülött, egy ismeretes monda szerint tehát a szerencsés hetedik szám képviselője. Minden esetre szerencsés, mert kitünő helyet s érdemeket szerzett oly nagy eseményű időkben, melyeket megszentelt jogok visszavívásai tettek örökre nevezetessékké.

Vörösmarty életrajzából tudhatják olvasóink, hogy Perczelnek tanítója volt. E jelesünk vezette tanulmányai közt, melyeket Perczel a pesti egyetemen végzett be. Kiváló hajlamot érezvén a katonai pályára, mint kadét osztrák szolgálatba lépett. Azonban csak három esztendeig katonáskodott így. 1830-ban kitérvén a lengyelországi forradalom, a szabadelvű eszmék ellenállhatlan varázsszal voltak a fiatal katonára s még vagy 200 tisztársára, kik vérokkal s karjaikkal akarták elősegíteni ez eszmék diadalát. Azonban nem vehettek részt a lengyel fölkelésben, mert elfogták őket s haditörvényszék elé állították. Perczelt halálra ítélte e hadi törvényszék. Azonban Pestmegye nem türiheté, hogy az érdemes Perczel-család egyik tagját a haditörvényszék szigorú ítéletének engedje áldozatul; erőlyesen felszólalt mellette, s ügyét polgári törvényszék elé vitték, mely sokáig folyt.

Perczel ezek után visszavonult Bonyhádra. Minden alkalommal kimutatta, hogy mint érez és mint gondolkodik. Sokat szónokolt a nép közt és megyei gyűléseken. Megyjét több ízben képviselte az országgyűlésen s az ellenzék padjai közt ült.

1844-ben nősült meg, nőül vevén Sárközy József képviselő leányát, Juliát, ki férjével hiven megosztotta s enyhítette a száműzetés keserű 18 évét. Perczelnek 12 gyermeke van, kik közül négy idősb fia Amerikában él, mint ügyvéd.

1848-ban Buda városa választá meg képviselőnek az országgyűlésre. Megválasztá Bonyhád is, de Perczel a főváros képviselőjét fogadta el. A Madarász-párthoz tartozott s heves szónoklatokat

tartott. Leghevesb beszédjeinek egyike az volt, melyben az 1848-iki alsó-magyarországi hadjárat esatavesztéseiről azt mondá, hogy azokat csak árulás okozhatá. E miatt Choteck-vel párbaja is volt, melyben ellenfelét megsebesíté. Ugyanazon évben rendőrfőnök és miniszteri tanácsos lett; szeptember havában pedig a Dráva-melléki hadsereg parancsnokságával bizta meg a kormány. Ekkor ezredes volt. Október 6-ikán már esatát nyert Ozoránál Roth és Philippovits osztrák tábornokok ellen, s nagy zsákmányt és sok foglyot küldött Pestre. E esata következtében lön tábornokká.

Diadalmas nagy esatái voltak az ozorain kívül Pákozdnál (első győzelme), Letenyénél, Friedlaunál, Kottorinál, Ceglédnél, (hol Ottinger tábornoknak a moori szerencsétlen esata kölesönét adta vissza), Sz. Tamás bevétele. Fényes fegyvertény volt bács-bánáti hadjárata és Pétervárad felszabadítása is. Kisebb diadalai közé tartoznak a kovil-sz. iváni, kikindai, t. beecsei, jankahidi, nagy-beeskereki, uzdini stb. esaták.

Minden esatában példás vitézséget és vakmerő bátorságot tanusított. Személyes bátorsága sokat tett esatái eldöntésére. A hév azonban néha elragadta. Katonái nagyon szerették. Gyakran volt köztük, velök ebédelt s tudott szívök szerint szólni hozzájuk. Soha el nem csüggedt, a veszteségek után is megmaradt bizalma. Ellenszenve Görgei iránt ismeretes az 1848—49-iki eseményekből.

A világosi fegyverletétel után Törökországba menekült, nem sokára pedig Jersey szigetére, mely a tenger hullámai közepette anyyi sok száműzöttnek adott már csöndes lakhelyet. Immen Brüsselle ment, s ott lakott számos családjával, hol többi közt emlékiratai megírásán is dolgozott.

Julius havában tért vissza hazájába, megöregedve, de rugékony, ifju szellemmel. Fogadtatása, melylyel itthon találkozott, meggyőzheték, hogy jól ismerik érdemeit és méltányolják. A zala-eger-szegi kerület egyhangulag képviselőjének választá; a buda pesti honvédegyelet pedig elnökének még akkor, midőn Perczel Brüsselleben volt. Ez elnöki széket az augusztus 29-kén tartott ülésben foglalta el, a jelen voltak meleg üdvözlései közt.

K.

H á f i z d a l a i b ó l.

(Perzsából.)

Isten őrizz! hogy galambom
Gyenge két arcáját
Megverjék az irigy szemek,
Avagy megszudálják.

Lám mióta ő az enyim
S én az övé lettem,
Nem pöröltünk, nem civódtunk
Soha még mi ketten.

Jaj! de hogyis ne szeretném,
Hisz' csak ő azóta
Búra fordult életemnek
Megvígasztalója.

Értte ha kell, még vérem,
Életem se szánom;
Csókjaiban piros ajkán
A feltámadásom.

Rab leszek én addig ugyanis,
Rabja szög hajának,
S felpiruló gyenge arca
Szemérmes havának.

Rab kít álma biztogat csak,
Hogy való ez álom,
Vége sem lesz itt a földön,
Sem túl a halálon.

... És ha vége ott se lenne,
Ott se tennék én mást,
Ezt dalolnám mind örökké:
Hogy szeretjük egymást!

Szilády Áron.

Az éjféli rémek.

(Történeti beszély.)

V.

(Vége.)

E közben a mulatság derekasan megtörtént. Az ifjak határt nem ismerő jó kedvvel kezdtek táncolni s a molnár gazda küküllőmegyei zamatos borát közbe-közbe idogálni. A szelid arcu Barcsai Sándor az ártatlan Johankával, a jó kedvű Litterati Mihály a csintalan Lizivel s mindenik izlése szerint mással, kiki párjával mulatozott és táncolt. Egy-két idősebb szász polgár, vagy a bortánénál és leánynál többre becsülő magyar ifjak a szomszéd szobában idogáltak. Szóval mindenki rózsaszín kedvben volt, s már egyet egyet rikkantottak s egy-egy verset rögtönöztek is, mi mindig a jókedv fokozódását jelenti.

— Jaj Lizikém, Lizikém, eszem a lelkedet, be kedves vagy — szólt Litterati hangos udvarlásal — úgy szeretlek — de úgy szeretlek! — Huzad Matyi, de úgy huzd, hogy repedjen meg a szívem. S magához ölelve a ragyogó arcu leánykát, forgatni kezdé székelő módra... E pillanatban egy testőrségi darabant dolmánya ujját rázogatóva, megállítá:

— Urfi kérem — urfi az istenért hallgasson ide — olvassa el e levelet. Gábor urfi küldött — úgy hiszem nagyon siető!... s ezzel visszavonult és eltűnt. Litterati áradózásaiban háborgatva, boszusan fogadta a darabantot, ki kéretlen kelletlen kezei közt hagyta a levelkét.

— Te Sándor — szólt mérgesen, kissé bortól s szerelemtől gajdolván — nesze, olvasd ezt a tudományt, én nem érek rá.

— Ugyan hagyj bekét nekem, add Szalánczinak vagy Lázárnak, kell is nekem a te irkafirkád. Litterati aztán ellökte a levelet s Lizi arcájára egy esőket lopva, tovább folytatta a táncot, de Sza-

lánczi józanabb lévén mint társai, felvette a kis papirost s egy gyertyához közeledve, olvasni kezdte. A levelke az Erdélyben annyiféle alakban szokásos titkos írásmóddal, ép az ugynevezett Haller-féle jegyekkel volt írva; Szalánczi nem volt erős ép e jegyek olvasásában s Lázárt, sőt Barcsait és Litteratit magát is ujból oda szólítá. Betűzni kezdték.

— A — a — fel — fel — séges ur... olvasá Litterati s azzal a zene hangjai szerint tovább pergett.

— Mi — — min — mindent... folytatá Barcsai s ő is ott hagyta a többieket.

— A felséges ur mindent tud... dadogá a megremült Szalánczi.

— Meneküljtek! Egészíté ki Lázár sáppadozva. Litterati pedig szerelmes verseket mondogatott.

— Ugyan az isten szerelméért, nem hallod, mit ír Gábor: A felséges ur mindent tud — meneküljtek.

— No hát aztán... nem megyek — én egy lépést se; Lizikémmel egy pillanat megér egy esztendőt Fogarasban vagy Kövárban... Nem egy esztendeig, tíz évig szívesen ülnék nyakig vasba verve, csak igazán szeretnél Lizikém... .

— Pitymallódik, hajnalodik... .

— Hej a fejem zavarodik... .

— De hátha elfogat ő felsége!

— No hát azért vagyok szolgája... .

Ej haj nem bánom,
Aranyhajú leányom;
Simogassad arcomat,
Csókolgassd meg ajkomat!

külföldön alapítá meg tekintélyét és növelé érdemeit itthon.

Ő Tolnamegyében született 1811-ben, nov. 14-én Bonyhádon, a Perczel-család e régi és ősi lakhelyén, mely e napokban oly fényes ünnepélylyel üdvözölte az ősi fészekbe visszatérőt. Atyja Perczel András volt, s huszonegy testvére közt ő a hetedik szülött, egy ismeretes monda szerint tehát a szerencsés hetedik szám képviselője. Minden esetre szerencsés, mert kitünő helyet s érdemeket szerzett oly nagy eseményű időkben, melyeket megszentelt jogok visszavívásai tettek örökre nevezetessékké.

Vörösmarty életrajzából tudhatják olvasóink, hogy Perczelnek tanítója volt. E jelesünk vezette tanulmányai közt, melyeket Perczel a pesti egyetemen végzett be. Kiváló hajlamot érezvén a katonai pályára, mint kadét osztrák szolgálatba lépett. Azonban csak három esztendeig katonáskodott így. 1830-ban kitérvén a lengyelországi forradalom, a szabadelvű eszmék ellenállhatlan varázsszal voltak a fiatal katonára s még vagy 200 tisztársára, kik vérökkel s karjaikkal akarták elősegíteni ez eszmék diadalát. Azonban nem vehettek részt a lengyel fölkelésben, mert elfogták őket s haditörvényszék elé állították. Perczelt halálra ítélte e hadi törvényszék. Azonban Pestmegye nem tűrheté, hogy az érdemes Perczel-család egyik tagját a haditörvényszék szigorú ítéletének engedje áldozatul; erőlesen felszólalt mellette, s ügyét polgári törvényszék elé vitték, mely sokáig folyt.

Perczel ezek után visszavonult Bonyhádra. Minden alkalommal kimutatta, hogy mint érez és mint gondolkodik. Sokat szónokolt a nép közt és megyei gyűléseken. Megyjét több ízben képviselte az országgyűlésen s az ellenzék padjai közt ült.

1844-ben nősült meg, nőül vevén Sárközy József képviselő leányát, Juliát, ki férjével híven megosztotta s enyhítette a száműzetés keserű 18 évét. Perczelnek 12 gyermeke van, kik közül négy idősb fia Amerikában él, mint ügyvéd.

1848-ban Buda városa választá meg képviselőnek az országgyűlésre. Megválasztá Bonyhád is, de Perczel a főváros képviselőjét fogadta el. A Madarász-párthoz tartozott s heves szónoklatokat

tartott. Leghevesb beszédjeinek egyike az volt, melyben az 1848-iki alsó-magyarországi hadjárat esatavesztéseiről azt mondá, hogy azokat csak árulás okozhatá. E miatt Chotek-kel párbaja is volt, melyben ellenfelét megsebesíté. Ugyanazon évben rendőrfőnök és miniszteri tanácsos lett; szeptember havában pedig a Dráva-melléki hadsereg parancsnokságával bizta meg a kormány. Ekkor ezredes volt. Október 6-ikán már esatát nyert Ozoránál Roth és Philippovits osztrák tábornokok ellen, s nagy zsákmányt és sok foglyot küldött Pestre. E esata következtében lön tábornokká.

Diadalmas nagy esatái voltak az ozorain kivül Pákozdnál (első győzelme), Letenyéncél, Friedlaunál, Kottorinál, Ceglédnél, (hol Ottinger tábornoknak a moori szerencsétlen esata kölesönét adta vissza), Sz. Tamás bevétele. Fényes fegyvertény volt bács-bánati hadjárata és Pétervárad felszabadítása is. Kisebb diadalai közé tartoznak a kovil-sz.-iváni, kikindai, t.-beesei, jankahidi, nagy-beeskereki, uzdini stb. esaták.

Minden esatában példás vitézséget és vakmerő bátorságot tanusított. Személyes bátorsága sokat tett esatái eldöntésére. A hév azonban néha elragadta. Katonái nagyon szerették. Gyakran volt köztük, velök ebédelt s tudott szívök szerint szólanı hozájok. Soha el nem csüggedt, a veszteségek után is megmaradt bizalma. Ellenszenve Görgei iránt ismeretes az 1848—49-iki eseményekből.

A világoşi fegyverletétel után Törökországba menekült, nem sokára pedig Jersey szigetére, mely a tenger hullámai közepette annyi sok száműzöttnek adott már esöndes lakhelyet. Innen Brüsszelbe ment, s ott lakott számos családjával, hol többi közt emlékiratai megírásán is dolgozott.

Julius havában tért vissza hazájába, megöregedve, de rugékony, ifju szellemmel. Fogadtatása, melylyel itthon találkozott, meggyöszheték, hogy jól ismerik érdemeit és méltányolják. A zala-eger-szegi kerület egyhangulag képviselőjének választá; a buda pesti honvédegyelet pedig elnökének még akkor, midön Perczel Brüsszelben volt. Ez elnöki széket az augusztus 29-kén tartott ülésben foglalta el, a jelen voltak meleg üdvözlései közt.

K.

H á f i z d a l a i b ó l.

(Perzsából.)

Isten őrizz ! hogy galambom
Gyenge két arcáját
Megverjék az irigy szemek,
Avagy megcsudálják.

Lám mióta ő az enyim
S én az övé lettem,
Nem pöröltünk, nem civódtunk
Soha még mi ketten.

Jaj! de hogysis ne szeretném,
Hisz' csak ő azóta
Búra fordult életemnek
Megvigasztalója.

Értte ha kell, még vérem,
Életem se szánom;
Csókjaiban piros ajkán
A feltámadásom.

Rab leszek én addig úgyis,
Rabja szög hajának,
S felpiruló gyenge arca
Szemérmes havának.

Rab kit álna bizogat csak,
Hogy való ez álom,
Vége sem lesz itt a földön,
Sem túl a halálon.

... És ha vége ott se lenne,
Ott se tennék én mást,
Ezt talolnám mind örökké:
Hogy szeretjük egymást!

Szilády Áron.

Az éjféli rémek.

(Történeti beszély.)

V.

(Vége.)

E közben a multság derekasan megtörtént. Az ifjak határt nem ismerő jó kedvvel kezdtek táncolni s a molnár gazda küüllőmegyei zamatos borát közbe-közbe idogálni. A szelid arcu Barcsai Sándor az ártatlan Johankával, a jó kedvű Litterati Mihály a csintalan Lizivel s mindenik izlése szerint mással, kiki párjával mulatozott és táncolt. Egy-két idősebb száz polgár, vagy a bort táncnál és leánynál többre becsülő magyar ifjak a szomszéd szobában idogáltak. Szóval mindenki rózsaszín kedvben volt, s már egyet egyet rikkantottak s egy-egy verset rögtönöztek is, mi mindig a jókedv fokozódását jelenti.

— Jaj Lizikém, Lizikém, eszem a lelkedet, be kedves vagy — szólt Litterati hangos udvarlással — úgy szeretlek — de úgy szeretlek! — Húzd Matyi, de úgy húzd, hogy repedjen meg a szívem. S magához ölelve a ragyogó arcu leánykát, forgatni kezdé székely módra... E pillanatban egy testőrségi darabant dolmánya ujját rázogatóva, megállítá:

— Urfi kérem — urfi az istenért hallgasson ide — olvassa el e levelet, Gábor urfi küldött — úgy hiszem nagyon siető!... s ezzel visszavonult és eltűnt. Litterati áradozásaiban háborgatva, boszusan fogadta a darabantot, ki kéretlen kelletlen kezei közt hagyta a levelkét.

— Te Sándor — szólt mérgesen, kissé bortól s szerelemtől gajdolván — nesze, olvasd ezt a tudományt, én nem érek rá.

— Ugyan hagyj bekét nekem, add Szalánczinak vagy Lázárnak, kell is nekem a te irkafirkád. Litterati aztán ellökte a levelet s Lizi arcájára egy csókot lopva, tovább folytatta a táncot, de Sza-

lánczi józanabb lévén mint társai, felvette a kis papirost s egy gyertyához közeledve, olvasni kezdte. A levélke az Erdélyben amnyiféle alakban szokásos titkos írásmóddal, ép az ugynevezett Haller-féle jegyekkel volt írva; Szalánczi nem volt erős ép e jegyek olvasásában s Lázárt, sőt Barcsait és Litteratit magát is ujbjól oda szólítá. Betűzni kezdték.

— A — a — fel — fel — séges ur... olvasá Litterati s azzal a zene hangjai szerint tovább pergett.

— Mi — min — mindent... folytatá Barcsai s ő is ott hagyta a többieket.

— A felséges ur mindent tud... dadogá a megremült Szalánczi.

— Meneküljete! Egészíté ki Lázár sáppadozva. Litterati pedig szerelmes verseket mondogatott.

— Ugyan az isten szerelméért, nem hallod, mit ír Gábor: A felséges ur mindent tud — meneküljete!

— No hát aztán... nem megyek — én egy lépést se; Lizikémmel egy pillanat megér egy esztendőt Fogarasban vagy Kővárban... Nem egy esztendeig, tiz évig szívesen ülnék nyakig vasba verve, csak igazán szeretnél Lizikém... .

— Pitymалlodik, hajnalodik... .

— Hej a fejem zavarodik... .

— De hátha elfogat ő felsége!

— No hát azért vagyok szolgálja... .

Ej haj nem bánom,
Aranyhajú leányom;
Simogassad arcomat,
Csókolgassd meg ajkomat!

A vendégek azonban, kik nem voltak oly határtalan szerelmesek, mint Litterati, a mint a hír közöjök szívárgott, kezdtek ijedezni; és senki sem érezte magát annyira föllelkesülve, mint Litterati — azaz nem volt kedve sem Kővárba, sem Fogarasba vagy még csak a városi börtönbe is vándorolni — pedig az adventi zene és táncolás keményen tiltva volt. Az idősebb szász urak úgy meg voltak ijedve, hogy a szó teljes értelmében eszöket vesztek, kiki bundája, kalpagja után kapkodott s oly zavart és rendetlenséget idéztek elő, hogy az egész ház felfordult. Egyik erre, a másik amarra szaladott. Csak Matyi, a cigány huzta szakadatlanul a csárdást s neki busult arecal hegedűjére borulván, nem gondolt a világgal, ép mint hű pátronusa Litterati, ki a szép Lizit még mind karjai közt tartá.

E közben azonban kin az udvaron a kutyák kegyetlenül ugattak s a kapun tiz-tizenöt ember jött be, köztük a fejedelem ő nagysága fehér medve bundában, piros bársony kalppal, kezében izmos cseresnyefa pálcával, melynek hegyén réz karikába szorított vas fogak voltak, hogy síkos uton támaszul szolgáljon. A mint az udvarra jöttek, a darabontok körülveték a házat, s a fejedelem négy-öt ur kíséretében a szobába lépett. Az ajtóhoz közel állók nem ismerték meg hirtelen, de a bundás emberek elől meghátráltak — ő nagysága pedig jókora pálcájával olyant ütött a még mind zenélő Matyi hegedűjére, hogy az darabokban repült szét a szobában; a mulatók arcán kétségbeesés volt látható, de a fejedelem haragja az első kitörés után azonnal szelidült s midőn a desperatus cigány, ki távolról sem sejté, hogy kivel beszél, vissza felelt, hogy: „Már most muzsikáljon kigyélmed, az én káromat pedig fizesse meg“ — talán más körülmények között nevetett volna, most azonban csak ennyit szólt:

— Istenkáromló haszontalan nép — megérdemlenék, hogy mindeniket a város házára küldjem s holnap a piacra kiálltassam; most az egyszer azonban a főbíró ur kérésére szándékomtól elálllok, de ez többé ne történjék. Főbíró uram — szólt egyik kísérőjéhez — kendre bizom, hogy ezt a hitvány népet rögtön haza kergesse s mindeniket tetszése szerint büntesse . . . Az én szolgálóm majd kikapják a magukét.

E szavak után a fejedelem eltávozott s lóra ülve, kíséretével együtt visszament Fejéregyházára.

A főbíró pedig szidva, piszkolva a polgárokat, sőt még a hölgyeket is, szétkergette a mulatókat. — Halbig tiszteletes uram pedig alig tudta leá-

nyait haza vinni, olyan pityergést vittek véghez, mikor a fejedelmi testőröktől el kellett válniok.

Az egész dolgot azonban épen a városiak rejtegették és titkolták leginkább s bár nagy bűn volt az akkori idő fogalma szerint is, a fejedelem is fályolt vetett rá — mert különben a segesváriakat nagyon szerette.

Azóta sok idő eltelt, az egész történetet el is feledték, de a segesvári vároldal egyik meredek részét maig is lelkek útjának nevezik. Nekünk azonban még egyszer vissza kell térnünk a fejedelem környezetébe.

VII.

Másnap a fejedelem némi előleges kikérdezés után Lázárt, Szaláncit, Litteratit és Barsait a bejárók közül s még egy párt az írnokok és inasok közül *kalitkába tétetett*. Azaz kenyér és vizre három napra elzárattott; s a kérdezősködés folytán kiszülvén, hogy Haller Gábor is részt vett a két első alkalommal, de sőt hogy az eszme is tőle származott, a mennyiben egykor beszélgetés közben elmesélvén, hogy a leydai diákok ily módon játszották ki a fegyelmet, Litterati és Baresa mindjárt indítványt tettek hasonló kísérletre s a jó kedvű s jó bort mérő molnárt és néhány polgári családot megnyervén, így jött létre az egész multság — melyet kétszer háborítlanul megtartottak, de harmadikszor ily módon belevesztettek; épen azon eset által, melyet a Halbig uram leányai elszöktetésénél alkalmaztak.

Más időben Haller Gábor is, ki már ekkor tekintélyesebb ifju volt, mint a többi, bizonynyal osztott volna azok sorsában, de mikor a fejedelem épen e kis házi ügyeket rendezte, akkor jelenték, hogy a moldovai és havasalföldi vajdák követei az ötezer forint első rátájával és egy szép paripával megérkeztek; hogy továbbá a sereg nagy része is épen érkezőben van s így a politikai események megszünteték a házi fegyelem szigorát; még az ifjak se ültek többet egy napnál *a kalitkában* s Haller csak egy szelid dorgálást kapott — s egyszersmind az egész kíséret parancsot, hogy készüljenek Kolozsvárra. Mert a fejedelem ott szándékozta tölteni a karácsonyi szent ünnepeket. Meghívta oda a vajdák küldöttségeit, oda rendelte a budai basa követét s német császárnak egy küldöttségét; s fölkerelkedvén, december 7-ikén elindulának Segesvárról, sok édes emléket hagyván a kék szemű szép szász leányok keblében s fájó sebet ütven gyors távozásukkal.

Ugyanazon hó 23-ikán érkeztek Kolozsvárra — tehát tizenhat nap alatt — mi azt mutatja, hogy

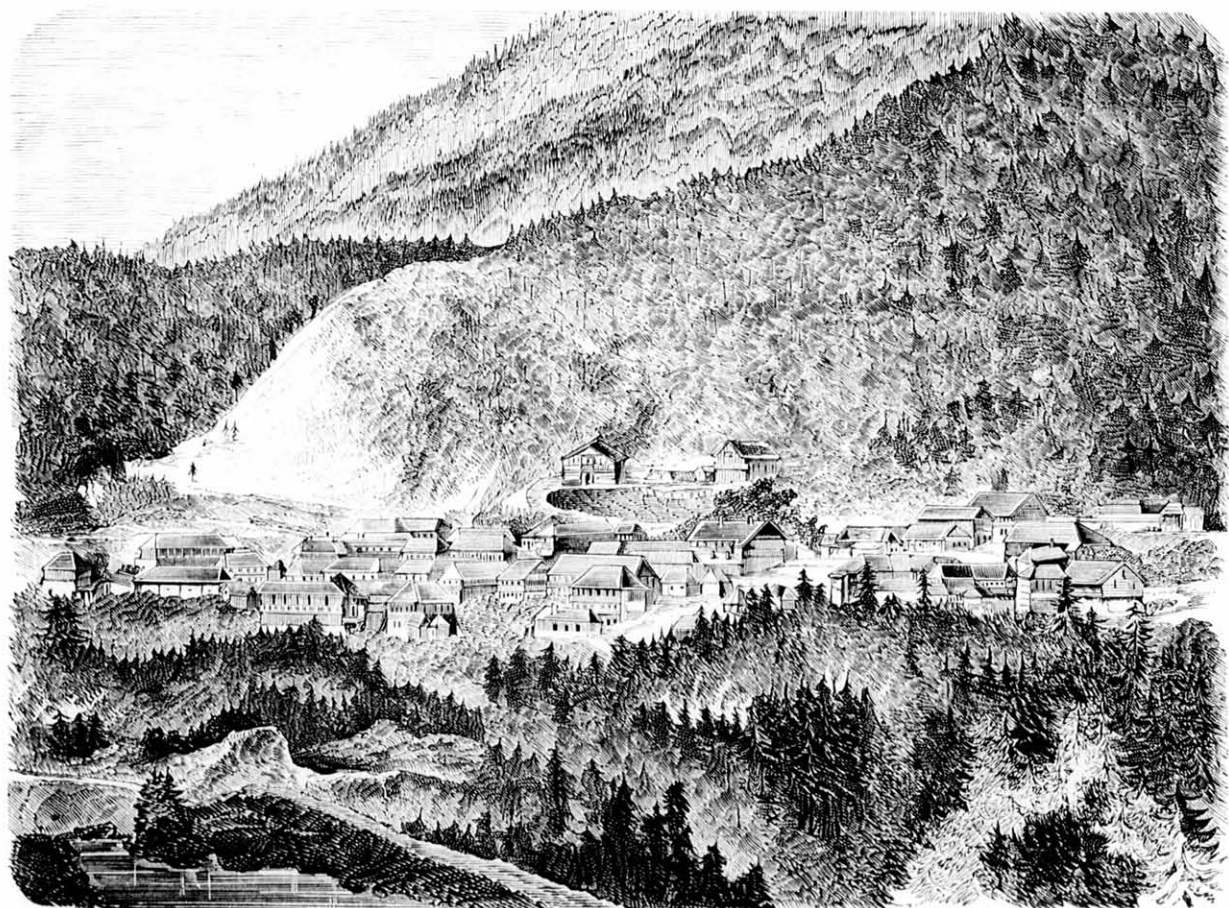
elég kényelmesen utazgattak. A fejdelemasszony már ott volt udvarával, s ott a számos idegen, kik közt a gazdag bojár ifju, a szép *Logofet Marko* leginkább kitűnt, s nem egy magyar leányka volt kincses Kolozsvárott, a ki szívesen meghódolt volna a daliás ifjunak. Ő azonban csak a szép Fatimia kezéért esengett — még eddig mind hasztalan.

Karácsony napján a fejedelmi udvar templomba ment s urvaesorájával éltek; templom után pedig rendre jártak a tisztelgő követségek s midőn utolára a bejárókra került a sor, ezek nevében Hal-

— Ügyes — ügyes ifju — meg kell vallani — sokat tanult — világot látott.

— És komoly, vallásos ember, igen szeretem . . .

— Na tudod — édes Zsuzsánnám, csak olyan komoly biz ő, mint más fiatal ember — na igaz, nem is mondtam el neked a segesvári kisértetes históriát — halld csak. S itt a fejdelem egész terjedelmében előadta az éjféli rémek történetét. „És tudod-e kedvesem, hogy ki volt az egésznek rendezője? Haller Gábor uram, ő vitte belé a többit is, csak azért, hogy — uram bocsá' — valami kék szemű szász menyecskével mulatozzék — csak

A tusnádi fürdő. (Szövege a tulsó oldalon.)

ler Gábor köszönté ő felségét kitűnő szép beszéddel. A fejdelem nejevel fogadta őket egy tágas teremben, hol egynehány főúr és udvarhölgy volt jelen s ezek közt Fatimia is. Midőn a bejárók visszavonultak, a főurak is eltávoztak, kevés időre magára hagyván a fejedelmi párt — míg az ebéd következnék. Az udvarhölgyek egy függönnyel elválasztott mellékszobába vonultak.

— No hála istennek, hogy vége van a ceremóniáknak, kissé könnyebben lélekzem! — szólt a fejdelem egy támlás székre ereszkedve.

— De szépen végződött — felelt Loránffi Zsuzsánna — Haller uram igen szépen beszélt.

olyan komoly ő is, mint minden fiatal ember. . . .

E pillanatban a függöny megül gyöngé sikoltást hallottak, a fejdelemnő oda szaladt, a függönnyt félre rántja és látja, hogy a többiek Fatimiát ápolják, ki ismeretlen ok miatt hirtelen rosszul lett. A fejedelmi pár bámulva nézte a gyönyörű leányt, ki kevés perc múlva magához tért és keservesen zokogni kezdett.

* * *

Pár nap múlva Haller Gábornak Nagy-Váradra kellett menni s küldetésében négy vagy öt hétig maradt oda. Azonban sikeresen végezve küldetését, végre örömmel tért vissza.

Az udvar ezalatt visszatért Fehérvárra, a követségek s a sok vendég széteszlott Kolozsvárról s azt ép oly magánosnak, üresnek találta, mint ha kihalt volna az egész város. Borongó setétség szállta meg lelkét, a mint a monostor utcán belovagolt; nem tudta okát adni, de rossz előérzetei voltak.

Azonban minden zavar nélkül békességben érkezett Fejérvárra, s küldetéséről számolván, sietett felkeresni a szép Fatimiát, de annak szobájában egy más udvarhölgyet talált, s hirtelen vissza akart vonulni, de a lányka megszólította, hogy:

— Kit keres kegyelmed Haller uram? . . .

— Ugy gondolom, ezelőtt más lakott e szobában.

— Igaz — ugy van, ezelőtt Fatimia lakott itt . . . s kérdőleg nézte az ifjút.

— Én öt kerestem . . .

— Fatimiát . . . na hiszen ha látni akarja, akkor jó messze kellene menni — s kérdés, ha akkor is engedné-e férje, hogy kegyelmed meglátogassa. Haller elsápadt.

— Nem értem a kisasszony beszédét.

— Na hiszen Fatimia még ujévkor nőül ment Logofet Markóhoz. Boldog isten, hát nem tudja, mindig ellenkezett, de ünnep első napján este megvallá nagyasszonyunknak, hogy már elfogadja kérését s így aztán csakhamar összekeltek és haza mentek; sirt szegény nagyon, de azért csak elment . . .

— Pedig mennyire szerettem! dadogá Haller s elsietett és búsult, búsult sokáig; s egész életében soha meg nem nősült.

Deák Farkas.

A tusnádi fürdő.

A tusnádi fürdő jelenleg Erdélynek egyik legkedvesebb s leglátogatottabb fürdője; fekszik Csik- és Háromszék határán, a Hargita déli hegyláncát átmetsző Olt bal partján, Csik-Tusnád és Bikszád falvak között, mintegy 2000 lábnyi magasságban a tenger felszine fölött.

A mi e fürdő regényességét illeti, vele hazánkban egyik sem mérkőzik. Keskeny völgyét, mely régen Beszédmező nevet hordta s melyet a Csikből Háromszékre menő országút szel ketté, nagyobbára fenyvesektől fedett magas hegyek környezik. Tőle nyugatra, a zugó Olt felett, várromszerűen kiálló kőszalak szürkélnek, mintegy dacolva a haragos villámokkal. Nem messze van ide a híres Szent Anna tava, a vén Bálványosvár romja és hazánknak legcsodaszép kénbarlangja, a torjai Büdös. Kár, hogy e kéntelt hegyet körunkban nem bányászzák, pedig mint hiteles történelmi adataink tanúsítják, nemzeti fejedelmink korában itt oly haszonnal üzetett a bányászat, hogy ez nem csekély jövedelmi forrását képezte az országnak. Torja e bányájáért sokáig mint bányahelység képviselve volt hongyülésinken. Benkő megjegyzi, hogy még a múlt század elején is bányászták. *)

A tusnádi fürdő még ezelőtt három évtizeddel merőben ismeretlen volt. Forrásait legfeljebb csak egyes pásztorok vagy faejtők ismerék. Egy pár év óta azonban már oly ismeretessé és látogatottá

vált, hogy e tekintetben csak a tőle mintegy 5 órányira fekvő Előpatakának enged elsőseget.

Alapítottását egy bizonyos Éltés Alajos nevű tusnádi birtokosnak köszöné, ki, mint tudva van, e tájat 1845-ben huszonhét huszasért haszonbérbe vette a tulajdonos falu közönségétől 99 évre, s részvények alapján e fürdő állítását megkezdé.

Az 1848-dik évben birt már egynehány épülettel, s az élet benne megkezdődött, de épületeit a zavaros mozgalmak annyira megrongálták, hogy az ezekre következő korszak alatt ide látogatott vendégeknek legnagyobb része fenyűágakból font sátrakban vala kénytelen felütni tanyáját, ha huzamosb időig akará a fürdőt használni, mi természetesen nem vala igen kényelmes, kivált a szokatlanokra vagy gyenge testalkatuakra nézve, mert három napig tartó esőzés elég ok arra, hogy az ember nyár közepette is meleg téli öltönybe burkolja magát.

E fürdő újabb emelésére nevezetes befolyása volt báró Szentkereszti Zsigmondnak és gróf Mikes Benedeknek, kik nem csak mint tusnádi birtokosok, de mint a fürdő-társulatnak egymást követő elnökei is, mitsem mulasztának el a fürdő érdekét előmozdítani. — Jelenleg már mintegy 50 lakház áll készen a fürdő-vendégek számára, elég kényelemmel ellátva. A legszebbek ezen lakházak közül a gróf Mikes Benedek svajci modorban épült két háza, melyek a hegyoldalból arisztokratiai büszkeséggel tekintenek le az alattuk elterülő szűk völgyre.

Tusnádnak számtalan forrása közül három für-

*) Rajzát és ismertetését a „Hazánk“ 1866. második félévi folyama hozta.

désre és három ivásra van alkalmazva, melyek egymás mellett buzognak a hegyoldalban. Az ugynevezett II-dik számú fürdőforrás és a II. és III. számú ivóforrások akkora bőségben törnek fel a kövecses talaj alól, hogy egy perc alatt a felbugyogó víz mennyiség jóval meghaladja a kilenc kupányi vízmértéket. Az ivóforrások, melyeknek egyike hajtó erővel bír, négyszögű, kőmedencékbe foglalvák; a fürdők pedig oly célszerűen vannak berendezve, hogy ugyanegy forrásban egyszerre tíz-tizenkét férfi és nő is fürödhetik, egymástól jól elkülönözött s apró szobácskákkel ellátott fürdőben. E források mérséklete mintegy 16—18°. R. szerint. Leghidegebb a IV. számú fürdő, melyhez egy pár lépésnyi távolságra az idén zuhanyt is alkalmaztak férfiak és nők számára. Az I. számú fürdő és ivóforrás nincs használatban.

Ezen forrásoktól délnyugotra lejtős irányban esik az ugynevezett főforrás vagy főkút, melynek víze rendes iváson kívül divateikkül is szokott használni; a bort csaknem úgy főzi, mint a híres borszéki savanyu víz. Vize frissen merítve igen tiszta, szaga feltűnően szénsavas. Ha huza-mosb ideig dugatlan edényben tartatik, a repülő

szénsavnak a levegőbeni szétesése által egy kissé megzavarosodik és az edény fenekére fehéres égvényes földből álló ülepet rak le.

A különböző ásványos forrásoknak vegytanilag felboncolt fő alkatrészei: szénsav, kovasav, halvány, iblany, vilsav, vasélecs, mész, keseréleg és szikéleg. A főforrás víze ettől némileg különbözik, mert itt a mészanyag jóval nagyobb mérvben van képviselve, mint a többi forrásoknál. — Édes víz csupán egy helyen található, mintegy 300 lépésnyi távolságban a fürdő északi végétől, mely elég tiszta ugyan, de ha egy kevéssé áll, nem elég erős és kellemes.

E fürdőt pár év óta igen szép számmal kezdik látogatni. Nyáronkint körülbelül 800 — 1000 vendég gyűl ide össze, kik nagyobbára közfelvidékiek vagy brassóiak, részint pedig oláhországi bojárok és oláhok. Oly szép jövője ígérközik, a milyenel kevés fürdő dicsekedhetik hazánkban. Nem is csoda, mert már mit maga a természet szépnek, jónak és hasznosnak teremtett, azt a gyarló ember is sokra becsülheti. Különösen jó hatással van gyöngye testalkatuk, nőbajban szenvedők s fő és gyomor-bajban sinlődökre nézve.

Teőrök Károly.

Páris két tere.

Első képünk az Avenue Victoria s a tour de St. Jaques terét mutatja. Gyönyörű újjáalakítás ez, melyet az 1856-ban Párist meglátogatott angol királynő emlékére neveztek így. A sz. Jakab tornya egy régi, még 1508-ban emelt templom maradványa, mely később elpusztult; a toronyról (310 lépés magasságban) legszebb kilátás esik Páris és környékére. — Második képünk az „egység“ (Concordia) terét mutatja, mely Páris legnagyobb és leghíresebb tere; hossza 400 lépés, de valamivel keskenyebb; délről a Szajna, északról a rue Rivoli, keletről a tuileriák kertje, nyugatról a Champs-Elysées környezi.

Este légszesz világításnál tündéres látvány, különösen a Champs-Elysées felé egész a diadalivig emelkedő, alig belátható lángtenger. Az északra fekvő két pompás s egészen egyenlő palota — a Madelain egyházhöz vezető rue-Royale által választva — az első forradalom előtt a testőrség lakhelye volt; a keletiben most a tengerészeti miniszterium helyiségei vannak.

Száz évvel ezelőtt még pusztá volt e térség. Az acheni békekötés után (1748 október 18.) mely az ausztriai örökös háborút fejezte be, „kegyelmesen“ megengedé XV. Lajos a párisi polgármester és

tanácsosoknak, hogy szobrot emelhessenek neki. A munka rögtön meg is kezdetett, de csak 1763-ban állítatott fel a király érc lovagszobra s a tér place de Louis XV. nevet nyert.

E tér akkor még az 1852-ben betemetett árkok szegélyezék; az északra fekvő épületek kezdőfélben voltak, midőn az 1770. május 30-ki tűzjátéknál — melyet a város tiszteletből az akkori dauphinnak (XVI. Lajos) Mária Antoinette főhercegnővel egybekelésére adott — néhány hátra repülő röppentyű által oly szorongás támadt, hogy az árkokba esés, zuzás és agyonnyomás által 1200 ember lelte halálát, s 2000 sebesült meg.

Mindjárt a Tuileriák megrohanása utáni napon (1792. aug. 11-én,) a nemzetgyűlés parancsára levevék a király szobrát és beolvaszták, legnagyobb részéből két-sous pénzdarabokat veretvén. Helyébe a „szabadság istenasszonya“ állítatott fel, s a tér „place de la Révolution“ új nevet kapott.

1793. január 21-én kezdé meg a guillotin működését e téren XVI. Lajos lefejezésével. Julius 17-én Corday Sarolta (Marat kivégzője) nyakti-lóztatott itt; október 2-án Brissot, a girondisták vezére s 21 társa vértett el e téren. Október 16.

Mária Antoinette királynő feje hullott le, nov. 14-én az orleansi herceg, Louis Philipp Égalité (a későbbi Lajos Fülöp király atyjáé,) 1794. május 12-én Erzsébet Mária hercegnő (XVI. Lajos angyali jóságú nővére) estek a népfelség címével visszaélő városi csőcselék áldozatául, mely később saját vezetőit is ide hurcolá. Március 24-kén Danton és Robespierre erőlködéseinek sikerült Hébert és pártját — mint minden társadalmi rend legveszélyesebb elleneit — kivégeztetni, azután a Maratistákat és az orleanistákat.

Ápril 8-án Danton, maga Camille Desmoulins és egész környezete ide jutott, 16-án Chaumette, Anacharsis Clotz atheisták, Camille Desmoulins és Hébert nejei stb. — 1794. július 21-én érte el a sors Robespierret és társait, u. m. öcsesét, Dumast, St. Just és a közbiztonsági bizottmány többi tagjait; július 29-én még a Robespierre által összeállított tanácsnak 70 tagját végezték ki és jul. 30-án még tizenkettőt.

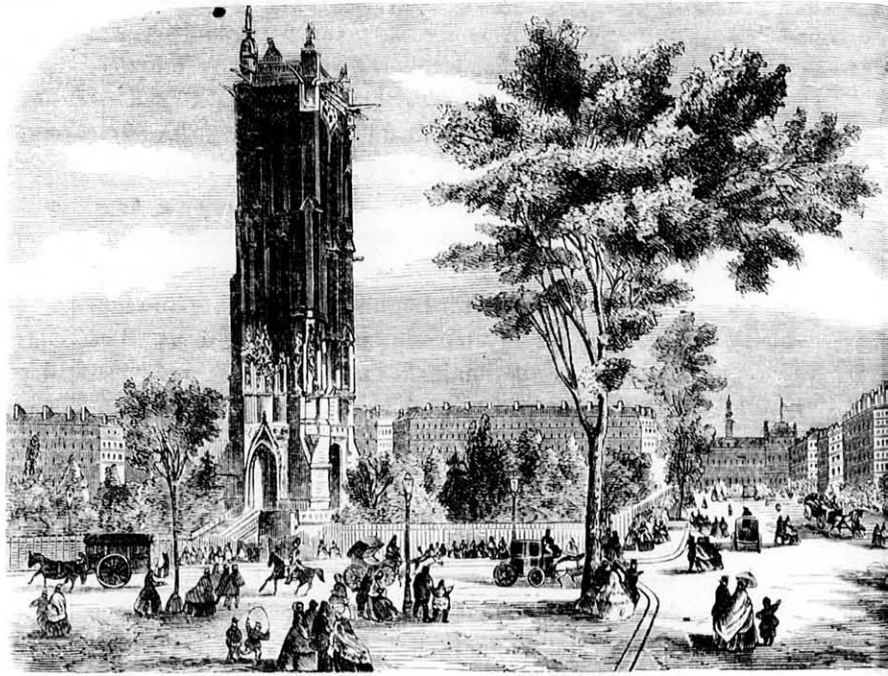
Véráztatott föld ez, Franciaország sok nemes és jó fiának vérért itta ez; 1793. január 21-től 1795 május 3-ig általában több mint 2800 életet oltott itt ki a nyaktiló.

A forradalom és császárság után a visszatért Bourbonok XV. és XVI. Lajos terének keresztelték el; ez utóbbinak említése azonban folyvást a kiontott vére emlékeztetvén, 1830-ban ismét a place de la Concorde nevet kapta, azon alkalommal, midőn Mehemed Ali egyiptomi basa által Lajos Fülöpnek ajándékozott „luxori oszlop“-ot felállították vala; szabad legyen ez oszlopról pár szót mondanunk.

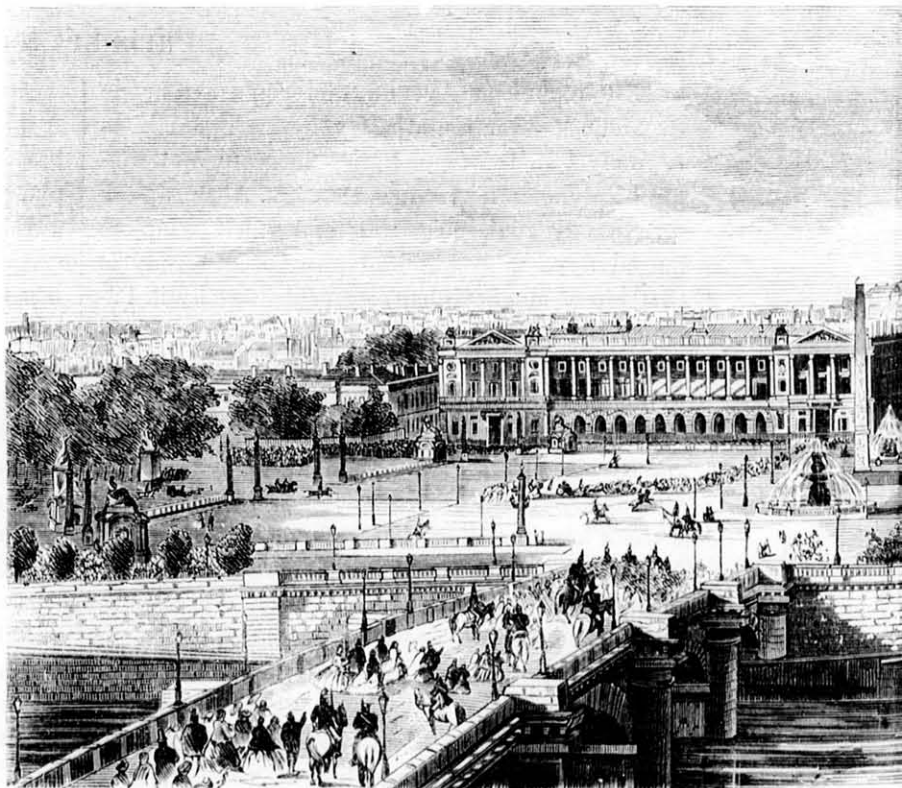
A régi Thebe (a mai Luxor) nagy temploma előtt ugyanis két szép régi egyiptusi obelisk állt; Mehemet Ali ezek egyikével megkínálá a francia kormányt, mint köszönetének egy jelével a sok véle éreztetett szívességért. 1831 nyarán tehát egy hajót küldtek érte, hogy a kisebbiket, mely nagyon megtetszett — elhozza. A hajóra szállítás azonban oly nehézségeket támasztott, hogy a hajó csak 1833-ban tért meg Cheourburgba. A felállítás pedig csak 1836-ban történt meg. A költség 2 millió frankra rugott. Miután az obelisk 500,000 fontot nyom, igazán van a párisi élének,

midőn azt mondja: hogy biz ez „drága-kő,“ mert minden fontja 4 frankba kerül.

Ez obelisk minden ismertek legszebbike, 72 láb magas,

Avenue la Victoria (Mutatvány Emiel C)

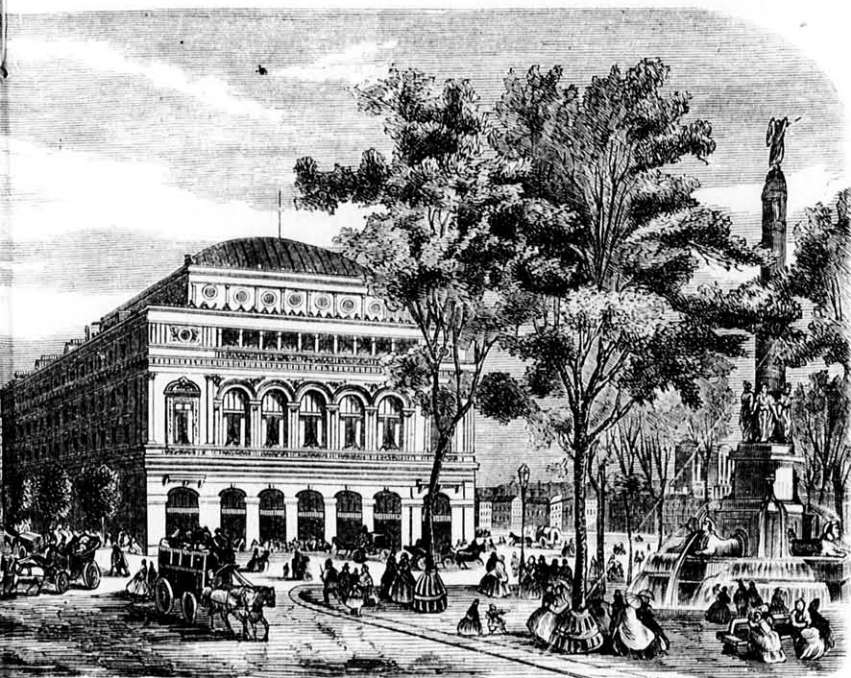

Place de la Concorde. (Mutatvány E)

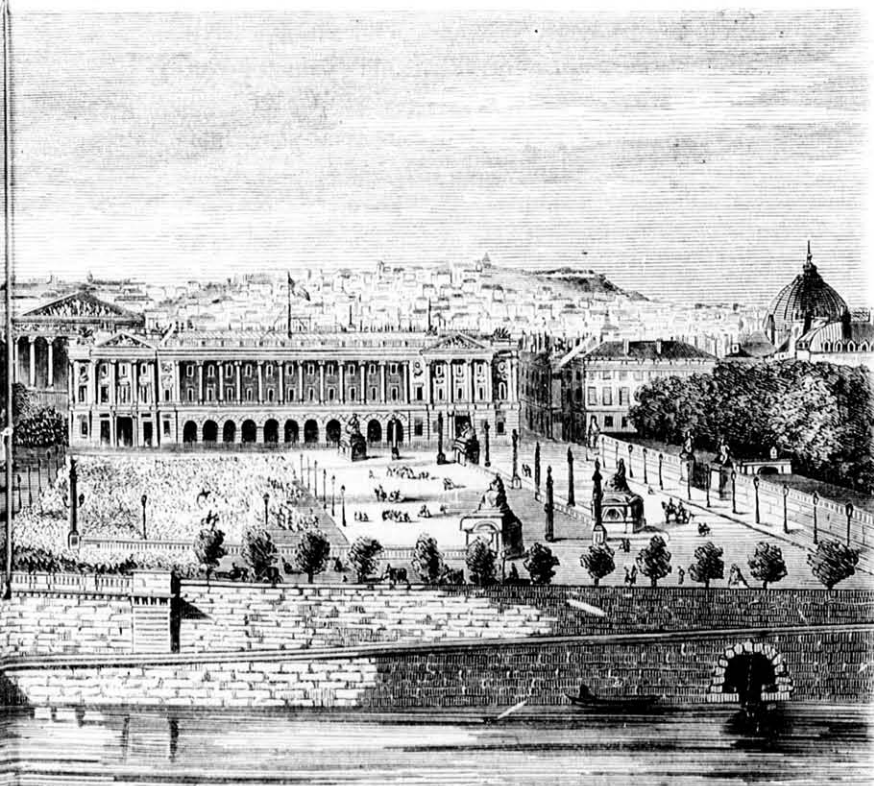
s miután a talapzat, melyen áll 28 láb, éppen 100 láb magasságra mered. Az obelisk maga egydarab kőből van, szép veres gránit (syenit,) mindenik oldalán 3 függőle-

es sor hierogliffel (mintegy 1500 jegy,) melyek III. Ramszes egyiptomi királyt és kormányának (Kr. e. 1500 vvel) tetteit dicsérik.

sebb medence emelkedik ki. Az alsó medencét 6 Triton és Nereida díszíti, kik uszó delphineken ülnek, ezek pedig vizugarakat lövelnek.

(1868-ki Nagy képes naptárból.)

(G. 1868-ik Nagy képes naptárból.)

Az oszlop két oldalán egy-egy szép nagyszerű szökőkút van, mi igen nagy diszt ad e térnek, s mindegyikök alsó medencéjének átmérője 50 láb, melyből ismét két más ki-

lások, azon óriási erőnyilatkozatok, melyekről még nem rég olyannyit regéltek és népszerűsítve épületes fametszettekben a nagy közönségnek is bemutattak, egészen háttérbe-

E szökőkutak délfelölje a tengernek van ajánlva, s így a középső medencét tartó alakok a Nagyocéánt és a Középtengert ábrázolják, a geniusok pedig a halászat négyféle módját. Az északfelőli a folyóknak van szánva, s főalakjai a Rajna és Rhóne folyókat, a geniusok pedig Franciaország négy főbb terményét, gabnát, bort, gyümölcsöt és a virágokat ábrázolják.

A nyolc márvány alak, melyek hasonló talapzatokon ülnek — s a térséget nagy körben kerítik: Franciaország legfontosb városait ábrázolják: u. m. Lille, Strassburg, Bordeaux, Nantes, Rouen, Brest, Marseille és Lyon városokat.

A térségnek jelen alakbani teljes berendezése 1854-ben történt.

Magyarországa jégkorszakban.

Minél inkább kevesbedik a természet-tudományok bármely ágában az önkényes föltevések száma: annál szilárdabb alapot nyer a tudomány összes épülete; annál szebb összhangzás uralkodik ennek részei közt és annál világosabb és egységesebb egész alakul a tények és tapasztalatok halmazából. Különösen pedig a földtan az, melynek tudományos fejlődése a mult században, de még az utolsó évtizedekben, meggyőz bennünket amaz állítás igazságáról. A bűvárnak ugyanis, a ki földünk őskori történetét iparkodik megfosztani rejtélyeitől, kutatásait nemcsak legpontosabb szigorral és a legkisebb részletekig menő vigyázatossággal és óvatossággal kell folytatnia; hanem egyszersmind a méhszorgalommal gyűjtött és még föltte jelentéktelennek látszó egyes észleleteket eleven képzelemmel, a tudós lelkesedésével élő képpé kell összeforrasztania.

Ezen irányban a földtan az utolsó években nagy haladást mutathat föl. Azon minden emberi számítást, sőt minden fogalmainkat fölülhaladó romboló átalaku-

szorulnak. Helyüket pedig józanabb világnézet foglalja el, mely azon elvet állítja fel, hogy a természeti erők működésük mai napságában olégségek voltak mindazon nagyszerű átalakulások előidézésére, melyeknek biztos nyomait számunkra megőrizte az idő.

Ily korszak, melynek tüneményeit ezelőtt csak a legvakmerőbb föltevés segítésével próbáltgatták magyarázni, de most a nagy általános természettörvények alkalmazása által egész szabatos törvényszerűségében tárhatjuk fel, ily korszak az is, a melynek tüzetes leírása képezi tárgyunkat, az *özön- vagy jégkorszak* (diluvium).

A történelmi idő, az emberiség és művelődés hosszú korszakának előcsarnokában állunk. Még csak egyszer gördül le a függöny, a színi tájkép még csak némi változtatásra szorul és kész a színpad az új hős — az ember föllépésére. Vendégszerepeit már lejátszotta, mert ezen korszak közei szintén — noha gyéribben — tartalmaznak emberi maradványokat, mint ezt az oly híressé lett ásatások Somme völgyében Franciaországban, Moulin Quignon mellett kétségtelenné teszik. Bizonyítják ezt továbbá az ősi hitregék és mondák, melyekben e kor nagyszerű eseményeinek hü nyomát találjuk.

Épen ugy az őket megelőző korszaktól, mintsem a jelentől elütő viszonyok jellemzik az ez időbeli Európát.

Valamint ugyanis hazánk politikai történetében a más népekkel való érintkezés és az ezáltal kifejtett viszonyok játszó a legfontosabb szerepek egyikét, ugy a földtani vizsgálat se zárhatja szigorú határok közé kutatásai terét. Hazai földünk földtani fejlődését meg nem értheti az, ki előbb nem vetett tekintetet a nagy földegészre, melynek részét, szerves összeköttetésben álló tagját képezi az egyes ország.

Az égalji viszonyok, melyek a földtani tájképnek jellemző alaptényezőjét képezik, a harmadlagos korszak óta nagy változást szenvedtek. Az örök nyár, mely ezelőtt a mai mérsékelt földövet és így Magyarországot is ringatá, eltűnt; az örökzöld növények, a sudar pálmák, melyek — a forró nap gyermekei — még a távol Izlandban is tenyésztek, kihaltak, ki kellett halniok, mert lassú, folytonos átalakulások következtében, a hol, mint látni fogjuk, a legkülönbözőbb tényezők csodálatos öszhangzással működtek közre, az égalj a másik szélsőségbe csapott át és beállt a *jégkorszak*; joggal így nevezve, mert a hőmérséklet oly alanti fokra szállott, mint ezelőtt és ezután soha, és

melynek megfelelő viszonyokat csak a távol Lappland és Grönlandban találunk.

E nagy jelentőségű változás indoklására nem szükséges többé állitanunk, hogy a napnak melegítő ereje ránk nézve érthetlen módon fogyott és mi még különösebb, később ismét növekedett, vagy hogy az egész naprendszer akkor a világegyetem hidegebb részében létezett volna, mint most. Földgömbünk phisikai viszonyai, kellő világosságba helyezve, eléggé ki fogják mutatni, hogy az égalj nemcsak olyan lehetett, hanem hogy olyannak kellett lennie.

A déli tengerek, melyek miután Északafrika, Arabia, Kisázsia stb. a tengerből kiemelkedtek, nem hömpölygtek többé átmelegült vizeiket az európai szárazföld partjai felé, s természetesen nem is emelheték — mint azelőtt — magasabbra azon tájék hőmérsékét. Az északi jegestenger hulláma ellen nem kizdöttek még az orosz és sziléziai puszták, öléből Skandinaviának egy része szintén még nem emelkedett ki. Ezt annál kevesebbé tagadhatjuk, miután a közetek tanúbizonyosságán kívül még e tartományok maiglan folytatott és mindig észlelt emelkedése is azt bizonyítja. A sarki vizek tehát egyesültek a keleti és északi tengerrel, ismét előfödvén az északnémet partokat, melyeknek, a mint az ott talált növény származású borostyánkő nyiltan mutatja, már azelőtt szárazföld gyanánt kellett létezniök.

Az egyenlítői folyam teljesen el volt zárva, nem is talált tehát ellenhatást a hideg-sarki folyam, mely dermesztő hidegét így közvetlen Nyugat-Európa szívébe hozhatá. A messze északon és az egy nagy jégmezővé lett Skandinavia partjairól leszakított jéghegyek e partokra szállítottak tehát, egyszersmind mint az még ma is történik, magukkal hozván a jég közé zárt és ezzel együtt a part hegyeiről lerepesztett, gyakran óriási nagyságú szikladarabokat, melyek délre vitetvén, a jég olvadtával vagy a tengerben sülyedtek el, vagy pedig partra vettettek. S valóban, a volt óriási jég-tenger hajdani fenekén, a melytől hazánkat csak a Kárpátok magas védőfala választá el, találtak az ugynevezett *lelenkövek*, melyeknek sziklanei e földön teljesen idegenek és csak éjszakon Skandinaviában, a Kjölen hegységében találtak.

Ismét délre tekintünk. Ott, mint már említök, hosszú vonalban terjedett ki a szárazföld Gibraltar szorosától egész Ázsia legkeletiebb részeig és vissza is szoritá az éjszak felé haladni kívánó déli tengerek vizét. De ezen öv viszonylag nem volt széles, és hol ma a Sahara homokpusztái győzelmesen dacolnak az élet hódítási kísérleteivel, ott

az özön korszakában víz terült el. Tapasztalati adatok bizonyítják ezt. Desor, Eseher, Martins tengeri csigák kövületeit gyűjtötték Chatt-Melrir és Guemar mellett. Sőt még a pusztá egyik sós tavában oly halat fődöztek fel, mely ezenkívül csak a guineai öbölben él. Ezt tehát a Saharának később történt fölmerülése a tengerből szakíthatá el eredeti lakhelyétől, az oceántól.

Ha ezen Saharatenger a középtengerrel közlekedik, úgy mindenesetre melegítő befolyással bír; de azon keskeny szárazföldi öv, mely attól elválasztá, épen ellenkező eredményt szült. Tudjuk mi ugyanis, mily nagy hatással bír a déli Európában a Sahara pusztáiról jövő forró szél, a *sirocco*, mely Európában a *föhn* neve alatt ismeretes és még közvetlenül hazánkat is nem egyszer látogató meg, így p. 1844. augusztusban különösen feltűnően és azért még jó emlékezetben van. A svajciek „schneefresser“ — hófalónak mondják és még közmondásaikba is bele tették, hogy „a jó Isten és az aranyos nap nem tehet semmit, ha a föhn nem olvasztja fel a havat.“

Ezen folyton képződő légfolyam akkor ily körülmények közt nem létezett. Hiányzottak az óriási sikságok, hol a könnyen áthevített homok a fölötte álló légoszloppal közölheti hőmérsékét; sőt ellenkezőleg ugyanazon légfolyam, mely most száraz, meleg levegőt hoz tájainkba, akkor kiterjedt tenger fölött képződván és e fölött folytatván útjait

később is, ennek páráival teljesen megtelt és így melege lekötöttvén, hűvösen, nedvesen érkezett hozzánk. A helyett, hogy tehát, hogy mint ma Svájcban az alpesek jegét és havát megolvasztotta volna, még vize tartalmát is ott rakta le és így fontos tényezőt alkot azon nagyszerű jégnek képződésénél, melyek akkor a Pyrenéket, a Vogézeket, a Schwarzwaldot, de leginkább egész Svajcot elboríták, mint azt eléggé bizonyítják lelenköveik, fönmaradt jegnetorlaszaik és szegélyeik, melyeket völgy felé irányzott mozgásuknál előretolt földkavics, hömpölyök és nagyobb szikladarabokból képeztek.

Hiányzott végre egy tényező, mely ma Európa hőmérsékét jelentékenyen emeli: a Mexiko és az Antillák tengeréből jövő ugynevezett öböl-folyam mely most a messze kiálló Florida félszigete által eredeti északi irányában megzavarva, jobban kelet felé hajol és Európa partjait mossa melegítő vizeivel. Ez akkor nem történhetett, mert Florida még nem létezett, az egész burányok által épített félsziget épen ezen korszaknak szüleménye lévén. Így tehát az öböl-folyam is követvén eredeti irányát, az északamerikai és grönlandi ma oly kietlen pusztá jégtájakat eleveníté meg, míg ellenben Európában e körülménynél fogva ismét néhány fokkal alább szállt a hőmérsék

(Folyt. köv.)

König Gyula.

A cigányok bevonulása hazánkba s Európa egyéb tartományaiba.

1417-ben midőn a neje (I. Mária) által királylyá lett luxemburgi Zsigmond ült hazánk trónján, addig még soha sem látott ismeretlen nép jelent meg Erdély határainál. E nép, mely Moldva- és Oláhországokból jött, a cigányok ősei voltak.

S honnan érkeztek? Elmondom.

Miután a hős és vakmerő Timur bég, mongol fejedelem, meghódítá India észak-keleti részét, s ott borzasztó vérontást vitt véghez, egy népfaj, melyet Tsigánnak neveztek, vonult el dühe elől Guzarette vidékéből.

Számuk körülbelül egy millióra ment s magukat Moreseknek is nevezték, mi a régi persa nyelven embert tesz, s e szóból eredt a moré-k elnevezése, melyet már őseink ruháztak rájuk mindjárt megjelenésük után.

Egyébiránt arcuk sötét színe miatt a persák által, mert egyelőre Persiába menekültek, sisek-hinduknak, azaz fekete hinduknak neveztetek el.

Arra nézve, hogy eredeti hazájuk India volt, kétségtelen bizonyítékul szolgál az, hogy nyelv-

vükben sok ind, multán s sanscrit szót találunk. Fessler e tekintetben az összehasonlítás hosszu sorát adja elő, de én csak néhány példát hozok fel; az arany indusúl: *sóna*, cigányul: *sovna*; az éj cigányul: *ratte*, az ind s sanscrit nyelven: *ratti*; az orr cigányul s indul: *nak*; a nyelv indul: *tsib*, cigányul: *siba*.

De ők nem ind-, hanem egyiptomi eredetűeknek mondották magukat, és pedig ravasz számításból s az európai népek annál könnyebb elámitására s azért, hogy maguk felől mindjárt felléptükkor oly véleményt gerjeszthessenek, s az emberekre oly hatást gyakorolhassanak, mely által minél több s bővebb kereseti kutforrásokat nyithassanak meg maguk számára.

Fő keresetmódjuk, már Tráciában is, hol Kis-Ázsiából jöve, egy ideig tanyáztak — a nép ámitásából, azaz álmokból s a kezek vonásaiból állítólagos jóvendőlésből, s kuruzsolásból állott, s mivel tudva volt előttük, hogy a keresztények közt általában, még az alsóbb osztályoknál is, a

szent írás s egyéb hagyományok után Egyiptom mint a bölcsék hazája ismertetett, s minden, a mi a kuruzsolás s bűvészet körébe tartozott, esodásnak s megfoghatatlannak látszott — Európában egyiptomi mesterségnek neveztetett: a nép e hitére számítva, maguknak bámulást s tekintélyt biztosítandók s ravasz számításukat a közhiszékenység kivívása által dús eredményüvé teendőék, azt hazudták, hogy egyiptomi eredetűek; s hogy a jóslást, kuruzsolást s egyéb bűvészeiket s mesterségeiket az ottani bölcséktől tanulták.

S mivel azzal, hogy magukat egyiptomi eredetűeknek hazudták, meg nem elégedve, azt is állították, hogy Pharaó király gyermekeitől származnak — ruháztatott reájuk mindjárt elámitott őseink által a „Pharaó nemzetsége“ elnevezés — némely írók szerint; míg mások nem mondják felőlük, hogy magukat Pharaó utódinak vallák, s főnbbi elnevezésüket nem is ennek tulajdonítják, hanem annak, hogy őseink őket, mint Egyiptomból jötteknek vélték, maguktól nevezték el Pharaó nemzetségének, mivel gondolkozásukban a szent-írás után e két eszme: Egyiptom s Pharaó — egyesülve volt.

Egyébiránt arra nézve, hogy mennyire felhasználta minden módot, hogy maguk iránt rokonszenvet gerjessenek, s hogy mily ügyesen tudták e célra a népek ismert vallásos érzelmeit felhasználni — azt is hazudták, hogy őseik nagy üldözöttségnek voltak kitéve a zsidók által azért, mivel később megtudatott, hogy a mint a boldogságos szűz a kis Krisztussal Egyiptomba menekült, ők is védelték utjában, kísérték, s táplálták, ott időzése alatt szolgáltak neki. Valamint később a Megváltónak is, midőn serdülni kezdett.

Azonban nemcsak jóstoltak, kuruzsoltak, hanem már akkor is foglalkoztak a zenészettel s e tekintetben nagy ügyességük, zeneeszközök sajátyszerű hangzata, különösen a még akkor Európában nem ismert hegedűből kicsalt, a szív minden érzéseit érintő hangok, zengzetes dalaik, nejeik s leányaik fél vad, de mégis kellemes s különösen az érzéket felingerlő táncaik által mulattatták a népet, s főleg nagy jövedelmes pártolásban részesítették a közép főnemesség által, mit azonban valószínűleg inkább nejeik s leányaik szépségének, felhívó tekintetüknek, a festői öltözet által inkább kiténtetett, mint elfedett bájaiknak, s teyük hozzá, nem épen szigorú erkölcsi fogalmaiknak is köszönhettek.

Lehet, hogy azért, a mit épen mondtam, a túlszigorú erkölcsi bírák kárhóztatni fogják őseinket, de hiába, keleti faj vagyunk, s nem oly hideg vé-

rűek, hogy különbösök tudnánk maradni, ha a ragyogó szemekből e szavakat véljük kiolvashatni: . . . „Csak a csatában vagy-e bátor! ne feledd a közmondást: hogy a szerencse általában s mindig kedvez annak, a ki bátor . . . !“

Különben mint Fessler s más írók is állítják, a kovácsság már akkor is üzetett általuk s igen szép lovakat hozván magukkal, ezeket akár eladás, akár csere útján az urak s a nép birtokába juttatni készek voltak. Ismét két ok, hogy megkedveltessek magukat őseinkkel, kiknek mint mezői gazdáknak s harcosoknak, egyiránt nagy szükségük volt kovácsokra, s kik különös előszeretettel viseltettek a lovak iránt, melyeken ülve, vadászataikon, tornáikon s utazásaikban töltötték el iltük nagy részét.

Arany-mosást is üztek; szóval: behozták magukkal mindazon tulajdonságaikat, melyekkel ma is bírnak utódaik. S mint a krónikák és hagyomány mondják, s a számukra megalapított esküforma is tanúsítja: a csalás s lopás is jó keresetmódjuk közé tartozott.

Öltözetük félig vad, félig festői volt, s a tagok elfödésére nézve, még a nőknél is — mint feljebb említettem — már nem esekély kívánni valót hagyott hátra; a kiáltó színeket s tarkaságot különösen kedvelték, s arany s ezüst csillámokkal ékesíték fel magukat; nejeik s leányaik pedig szalagokat s gyöngyöket fontak dús hajaikba.

Nomád életmódjukat megtarták, nem telepedtek le sehol rendszeren, hanem a városok s faluk körül és mellett sátraikat ütve, időztek azok alatt, míg ámitásaik s mesterségeik által jövedelmet nyertek, s ha ez apadni kezdett, vagy csalásuk s lopásaik miatt ingerültséggé fejlesztették ki a jólfogadtatást, melyben részesültek, fölkerekedtek s elmentek, mint a vándor-madarak más vidékre, s az ottani népségre alkalmazták ügyességüket s ravaszágukat.

Ujabb csapatok által szaporodva, s átvonulva Magyarországra is, csakhamar mindenfelé elterjedtek, s mindenütt jó fogadásban részesülve, hasznukra fordíták a nép babonás hitét; foglalkozásra nézve legfeljebb a fegyver-kovácságot üzve s gazdasági eszközöket készítve, s a lókereskedést, különösen a lócsereélést nagyban gyakorolva, a nélkül, hogy mint a többi nép, valódilag dolgoztak volna — megtudták élni.

Különösen az uraknál lőnek kedveltek zenéjük által, melynek azonnal meg tudták adni a magyar jelleget, a melyben, mint Jósika mondja: a szív minden hurjait megpendítő olvadékonyságot, tüzet

s a szenvedélyek s érzések minden árnyéklatai kifejezését vegyíteni tudva — már akkor a nemzet örömeinek s bújának tolmácsolójává lett zenéjük; s mely nélkül rövid idő múlva nem tartathatott sehol lakoma, dalidó, tor s egyéb összejövétel; s mely a szívek felvidítójává, az örömek emelőjévé, a koblek keservének vigasztalójává lőn csakha-

mar, s mely mellett lejték s lejtik most is nemzetünk szép táncát tüzvérű fiatalságaink s bájos hölgyeink, s mely zengett már akkor a táborban is, a csatára lelkesítve, s a győzelem örömét vizsgálgoztatva.

(Vége köv.)

Remellay Gusztáv.

Bánáti képek.

(Tájrész.)

Több, a magyar statisztikában jártas és avatott egyéntől hallottam már, hogy a magyar Kánaán vagyis Bánság, nem egyéb a nemzetiség tömkeleges vegyülékénél. Lakik itt magyar, német, román, szerb, horvát, bolgár stb. Nagymérvben kell tehát nekik igazat adnom, mert bár merre utazzék is az ember Bánátban, majdnem minden helység, minden város, más ajku és más szokásu lakosokat mutat föl; — sőt, mi több, még azonos fajuk is elütök egymástól, így p. egyik magyar község különbözik a másik — pedig tőle csak egy órányi távolra fekvő magyar községtől, mind szokásai, mind pedig beszéd modorára nézve; hasonló valami áll a német ajkuaknál is; ennek legfőbb oka azon körülményben rejlik, mert Bánát lakossága, a régibb és újabb korban bevándorolt és itt letelepedett családokból áll. Így a magyarok legtöbbször Csongrádmegyéből, jelesül pedig Szegedről és a vele szomszédos helységekből jöttek, s még mai nap is jönnek át; egész községek vannak, melyek csupán Szegedről jöve, itt telepedtek le, mint p. Torda, Szaján, Kis-Oroszin stb. A németek pedig porosz és a jelenlegi francia Rajna vidékről költöztek be; innen van tehát, hogy mind a magyarok, mind a németek különböző szokásokat és beszéd módot mutatnak föl.

Így a tordai magyar korrektebb kiejtéssel beszél, mint a szajáni, jól lehet e két helység nem nagy távolra fekszik egymástól. Például csak egyes szavakat hozok föl; a tordai azt mondja:

„Ő ezt, vagy azt, nem jól csinálja,“ — míg a szajáni ezt így ejti ki: „ő nem jól csinálja.“ stb. Valamint nyelvökben, úgy szokásaikban is különböznek. Némelyek elnémetesedtek, így a husvét másod napját, az ugynevezett Emmauszt — hasonlóan a németekhez, megtartják, közel lakó rokonaikhoz menve látogatóba; továbbá csak két évtized előtt nem volt köztük divatos a fehér harisnya viselése fél topánnal, mit ismét a németektől tanultak el; azért a tordaiaknál még most is láthatni szegedi papucset.

Hasonló tapasztalatra jutunk a német községek-nél is. Így, ki a nyelvek sajátosságát ismeri, mindjárt észre veheti, hogy e községbeliek alsó-ausztriából, — azok a Rajna mellékéről vagy Vürtembergből telepedtek ide; de általában véve és leginkább eltorzítva beszélnek mindnyájan.

Van Bánátban néhány helység, melyeknek lakói franciáknak szeretik magokat nevezni. Ez mind igen szép; de joggal nem érdemlik meg e nevezetet, jelesül napjainkban. Nem akarom ugyan kétségbe vonni francia eredetüket, s megengedem, hogy Franciaország kellő közepéről vándoroltak át hozzánk, jól lehet én inkább azt hiszem, hogy a Franciaországgal határos Rajna vidékről jöttek, hol a franciákkal folytonos közlekedésben élve, azok nyelvét és szokásait elsajátították, — mint-hogy azonban mostanság egyetlen család sincs, mely a francia nyelvet beszélné, ide járul azon körülmény is, hogy folytonosan a már itt talált és letelepedett németekkel házasodván, annyira elnémetesedtek, miszerint jelenleg legkisebb jogot sem formálhatnak a francia nevezetre. — Ily községek leginkább Sz. Huberth, Tribsvetter, Charleville és Soltour lakói.

A mi a bánáti szerbeket és románokat illeti, ezek semmiben sem látszanak különbözni a tisztán és szoros értelemben vett „magyarországi“ testvéreiktől — miként itt szokás mondani. Ők — jelesül a románok — magokat bánát os lakóinak tartják és joggal,* csak az a sajnos, hogy dologtalanságuk és munkakerülésök következtében, maholnap egészen kiszoríthatnak innen; mások veszik meg t. i. urbéri telkeiket, így például Klek helységet a forradalom előtt egészen oláhok és bolgárok lakták, most pedig egy oláh sincs benne, lakossága mind német, csupán 6—7 bolgár család maradt meg.

Helyén látom megjegyezni, miszerint téves azon

*). Ősapáink, a magyarok bejövetele alkalmával, a Bánátot oláhok és sarmaták vagy is tótok lakták, kik a magyarok elől az ország felső vidékére költöztek.

állítás, hogy a román elem Bánátban túlnyomó,— igen, az volt ez előtt husz évvel, de most a románokat és szerbeket együtt véve, aligha fölülmúlják a németeket; magyar „sajnos“ legkevesebb van.

Említést érdemel még pár megjegyzés is, a viseletekre vonatkozólag.

Öltözetükre nézve a bánáti magyarok nem igen különböznek a Maroson túlevő, ugynevezett „keretész magyaroktól.“ Sajnos, hogy a hajadonok közt itt nagyon elharapózott az arc kifestése, mit leginkább a szomszédos román vagy szerb községbeliektől tanultak el, nem gondolva meg annak utóbajait, ha megöregesznek. Jellemző továbbá az

is, hogy a hajadonok a negyvennapos nagy böjt alatt hajaikat nem fonják be, mintegy bünbánattartás végett, mert ha befonják, úgy nagyon is fölszokták pántlikázni, mi ismét a magasztos egyházi gyászszal volna ellentétben. Az ezüst tallérnak sem szabad a nyakból egy leánytól sem hiányozni.

A német viselet mindenütt azonos, csupán a fej fésülése szenved némi kivételt a hajadonoknál; valamint a magyar lányoknál a tallér, úgy a németeknél az ezüst vagy fekete gyöngy, láncan függő kis kereszt, az egyedüli nyak-ék.

(Folyt köv.)

Makai Sz. István.

Egy hét története.

— Szept. 2. —

(V.K.) Akár az olasz festésszszel kezdem: „anch'io son pittore“, akár a német költővel: „auch ich in Arkadien geboren“ — rám nézve most, tárgyam szempontjából, mind a kettő egyet jelent, azt t. i., hogy én is józsefvárosi választó vagyok.

E körülmény ki fog menteni, ha egy hét után is visszatérek a választáshoz, mely kissé fontosabb történet, mint az új-pesti sziget zenéje az irói segélyegyletre, a esászárfürdő utósó táncvigalma a honvédalap javára és a philharmóniai társulat alakulása, mely ránk nézve csak akkor fog érdekes történetté válni, ha az egyesület fájáról a hangversenyek „klasszikus“ gyümölcseit szedhetjük, s e mindenkép meghasonlani kívánó világban a harmonia önti reánk gyönyörét, a mit jelenleg alig is kereshetünk máshol, mint a régiak zenéjében.

A józsefvárosi választás kétségkívül „esemény“, még pedig olyan, melynek viszhangja még sokáig fog rezegni körülünk. Egyik üdvözli, mint a „bal“-ra térésnek az ellenzékre nézve örvendetes jelét, másik kárhoztatja, mint politikai következetlenséget, mely a városrész választóit sujtja.

Fölületesen nézve, sok dolog látszik „különösnek“, melyet a vizsgálóbb szem egészen természetesnek talál.

Pártszempontból mindenesetre meglepő lehet, hogy az a városrész, mely két év előtt Szentkirályit, a Deák-párt egyik zászlóvivőjét, oly nagy többséggel emelé a képviselői székre, hogy a közös ügyeket tagadó Szilágyi Virgilnek alig maradt egy maroknyi híve; az a városrész, melynek köréből a városi tisztválasztáson alig jutott a Vidacpártnak harmadfél száznyi szavazata; az a városrész, mely Ráth Károlyt pár hó előtt egyhangulag kiáltá ki országos képviselőjének, most 174 szó-

többséggel oly férfit emelt ugyanazon székre, kiről azt szokták állítani, hogy a baloldali párt közlönyében a szélső bal-oldallal kacérkodik, s kit az egyházi és kormánypárti lapok rendszeren a jelen állapot egyik legkonokabb ellensége színében tüntetnek föl.

Ebből azt következtetik, hogy a józsefvárosi polgárság egy „salto mortalét“ csinált, s egyik végletéről a másikra ugrott.

Ezt azonban nem tette.

Itt nem a baloldali férfi győzte le a jobb-oldal jelöltjét, hanem egy független ember a királyi ügyek igazgatóját.

E diadalt nem azok dönték el, a kik szavaztak, hanem a kik a szavazástól visszavonultak. Másfél ezer választóból csak hatszázketten vett részt a szavazásban, s így a többség azoké, a kik honn maradtak.

E visszavonulás pedig nem közönyből történt, hanem a nagyobb résznél szándékosan. Sőt azok közül is, a kik elmentek a lovardába, sokan nem szavaztak.

Vannak helyzetek, s itt épen ilyen fordult elő, midőn a neutralitást nem lehet és nem szabad „két-kulacsosságnak“ nevezni, mert a pártérdek fölött a politikai morálnak is meg vannak a maga nagy elvei, melyeket még kevésbé szabad megsérteni, mint azon párt érdekét, melyhez tartozunk.

Sokan így gondolkoztak: „azzal, hogy a baloldal egy szavazatot nyer, nincs összekötve annyi veszély, mintha a független parlament egyik székebe királyi fiskust ültetünk.“

Szóval a polgárság egy része oly zátony és örvény közt találta magát, mely elől vissza kellett vonulnia, mert sem baloldalira, sem a királyi

ügyek igazgatójára nem akart szavazni; harmadik jelölt nyeresére pedig nem volt már idő.

Ennélfogva, ha a kormánypártiak súlyosan érzik a józsefvárosi vereséget, annak oka maga Ráth Károly is, mint a ki valószínűnek vélte, hogy jelen állásában is bátran és könnyen helyt foglalhat a független parlamentben.

Igaz, hogy még nincs „összeférhetlenségi“ törvény, de ha lesz, egy pontja bizonyára azt fogja kimondani, hogy a koronaügyész nem lehet képviselő. (Angliában is van ily törvény.)

S lehet-e kárhóztatni azt a polgárságot, mely a helyzet helyes érzékével bír már akkor is, midőn erre nézve a törvény betűi még nem vethettek világságot?

A józsefvárosi választás sokakra nézve lehet leverő eset, de mindenesetre van benne egy üdvös lecke. Az, hogy bizonyos dolgokat nem lehet a határokon túl is erőszakolni, mert akkor föltámad az önérzet, tiltakozik ellene, és a merész törekvést megbuktatja.

Egyetlen-egy alkotmányos parlamentben sem ül koronaügyész, s a Józsefváros nem akarta magának megszerezni azt a dicsőséget, hogy ő legyen az első, a melyre hivatkozhasanak.

A szembeállítás tehát szerencsétlen volt, mert elbénítá épen azok nagy részét, kik Deák-pártiak s máskor igen tevékeny részt vettek e kerület választásaiban.

Az a városrész, mely egyhangulag kiáltá ki Ráth Károlyt, most nem személyét tekinté, mely ép oly tiszteletre méltó, mint volt pár hó előtt, hanem egyedül állását. Nem Ráth Károly bukott itt meg, hanem a királyi fiskus.

Sokat segített Csernátoninak az a sárdobálás is, melylyel egy pár egyházi lap folyvást illeté. Ezek úgy tünteték fel őt, mint a kítől minden jóra való ember elfordul. E kenetesen piszkolóó cikkek, melyek többnyire a szeretet tanainak szolgáitól kerültek ki, kézen forogtak a mi külvárosunkban is. Vannak pedig itt irástudók, művészek, irodalombarátok, kik nem feledték el, hogy ez az író, ha néha egész a kiméletlenségig ostoroz is egyet-

mást, s ha nálunk szokatlan hangjával olykor-olykor sok fejcsóválást idéz is elő, de hosszú és szenvedésteljes számüzetésben mindig hűve volt a magyar ügyeknek és irodalomnak, s angol és olasz földön a legszilárdabbak egyike volt. Ezek így szóltak: „cáfoljuk meg e betűket egy ténynyel, s mutassuk meg, hogy azt az embert, kit ily szörnyű színben tüntetnek föl, a főváros egyik kerülete emeli a polgári tisztesség legmagasabb polcára.“

S ez az eszme volt az a rugó, mely a Csernátoni-pártot folytonos tevékenységre serkenté.

Alig ismerte őt valaki e kerületben. Ő sem ismert benne más helyet, a nemzeti színházon kívül. Megválasztatásaért egy lépést sem tett. A kik személyes ismerősei a választók közül, nagyjára nem voltak pártján. Hanem általában a királyi fiskus ellenében kellett egy egészen független ember, s ezt az irodalomból választották ki.

Sem ő, sem pártja nem számítottak ily nagy többségre, sőt azt lehet mondani, még győzelemre sem. De lelkesültek sokan mellette, mert a lelkesülésnek alapja volt két elvben.

Egyik az, hogy nem akartak oly képviselőt, kit talán maga az országgyűlés „összeférhetlenségi törvénye“ fog néhány hó múlva kizárni a parlamentből.

Másik az, hogy egy anathemákkal és „ördögüzésekkel“ megszáraz-menykövezett író t védelmezzenek.

Csernátoni valóban nem köszönhet annyit barátainak, mint túlbuzgó ellenségeinek, mert világ kezdetétől fogva emberi természet volt, hogy a kit egy oldalon túlságosan üldöznek, azt kedvünk támad védni és pártjára kelni.

Mindent összevéve, itt nem párt-harc folyt le, hanem a pártérdeken fölül álló elvharc. Az az elv győzött, hogy akármilyen színezetű, de független férfi inkább illik a képviselőházba, mint oly hivatalnok (habár elvtársunk,) ki a hűtlenségi és felségsértési pöröket vezeti.

S mivel ezt a nagyobb rész így fogta föl: a választás eredménye mindenütt nagyobb kedvetlenséget szülhet, mint szült abban a kerületben, a hol megtörtént.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

**(Takarékos emberek.)* A chinai nép takarékoságát a jellemzőkövetkező adat: Az ame rikai vasuti munkálatoknál minden munkás egy dollárt kap hetenkint. Ebből fizeti élelmét s fizetésének kétharmadát rendesen megtakarítja. Jól tudnak tehát takarékosan élni a drága Amerikában is, s ha nem tudnók,

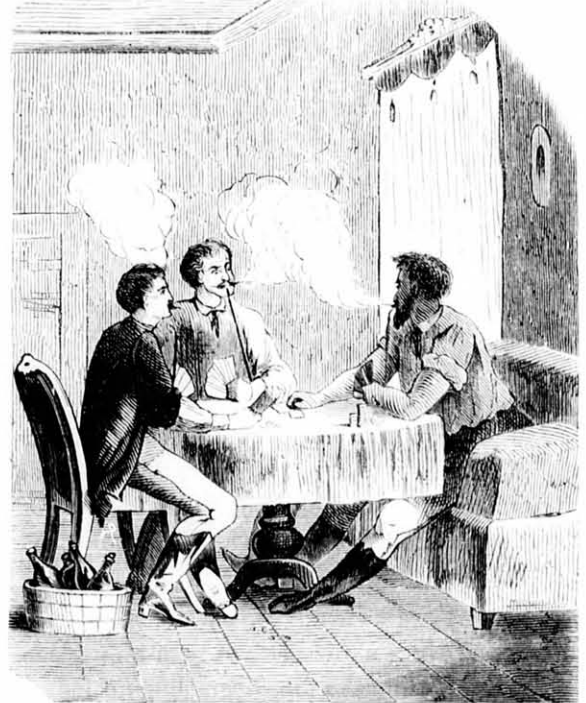
hogy az éji birodalom lakói — így nevezik magukat a chinaiak — nem éhhalál által kényszerítve, de szenvedélyből, mint kedves esemegét eszik a patkányokat, nem hinnék el, hogy hetenkint egy munkás 33 $\frac{1}{2}$ centimesből megélhet.

Készületek az új ülésszakra.

— Rajzolta: *Frecskay László.* —

X. képviselő az egész nyári idő alatt a „kényes” zsidó dolgokat vizsgálgatta.

X. Y. és Z. képviselők a szünetük alatt mindig „pénzügyek”-kel foglalkoztak.

B. Bálint professzor és képviselő az országgyűlési szünet alatt a nevelés terén tett praktikus kísérleteket.

C. Dániel képviselő és honvédelmi minisztériumi kandidátus az országgyűlési szünetük alatt fegyvereket próbálgatott

ti szücsök egy kitömött szép oroszlánt és egy szintén kitömött mosó-medvét ajándékoztak.

* (Egy kőrmönfont család) nem régiben egy 5000 frtról szóló takarékpénztári könyvecskét váltottatott be egyik nagy pénzváltó üzletben. Később derült ki, hogy a takarékpénztári könyvecske csak 5 frtról szólt, a többi számjegy pedig csak hamisítás. Szórá nyomozták a csalót, de nem tudták nyomába jönni, csak a múlt hét végén. Ez egy Ferencsics nevű volt megyei hivatalnok, ki családi bűnvád miatt régebben le van már tartóztatva, de a kinek a vizsgáló bíró gyakrabban megengedte, hogy egy biztos kíséretében a városban sétálhasson. Egy ily kirándulás alkalmával vitte véghez a csalást, s a fenyítő törvényssék valóságos menhely volt reá nézve. Még — a veszett fejszének nyele — 1700 frtot találtak nála.

* (A Komárommegyei honvéd-segélyegylet) javára Konkoly Thege Miklós aug. 24-én műkedvelői hangversenyt rendezett Komáromban. A tiszta jövedelem 168 frt 70 kr. volt. Nagy-Röczen (Gömörben) is tartottak a honvédalap javára műkedvelői előadást, mely 72 frt 31 krt jövedelmezett.

* (Kolozsvár város) főkapitánya Csizsár Samu lett. A polgármester-választás eldöntetlen maradt, miután általános többséget egyik sem nyert, s így Szentkirályi és Wendler, mint legtöbb szavazatot nyertek közt, újból választás lesz. Kolozsvárról levén szó, megemlítjük, hogy a román irodalmi társulat folyó hó 26-dikán kezdte meg gyűléseit. Ez irodalmi értekezletre kalugyerek is érkeztek Kolozsvárra, kik ott csörgős-zörgős sipkáikkal, ugrásaikkal és furcsa öltönyükkel általános föltűnést okoztak.

* (Az Eszterházy-javak) zárgondnoka tudatja, hogy a hercegi központi pénztár szeptember 15-kétől kezdve kifizeti az Eszterházy-sorshuzás 1866-diki nyereményeit, s más egyéb szelvényeket a mulasztási kamatokkal együtt.

* (A widdini orosz konzullal) igen szomorú eset történt. A konzul Magyarországon tett körutazása alkalmával arról értesült, hogy egy török határszéli helységben két orosz emissariust agyonlőtték. Es eset a konzul kedélyét annyira megdöbbent, hogy az Eszékéről Pestre való tovább utazásában a görzönsön megőrlt s Kalocsa mellett, Foktúnél, a Dunába ugrott. Gyászoló özvegye és két gyermeke, kik vele utaztak, Pestre érkeztek s e megrázó esetről tudósíták a városkapitányságot.

* (Gyilkosság.) A Csallóközben fekvő Tökés helységben m. hó 23-ikán éjjel az ottani korcsmáros egész családját ismeretlen tettesek meggyilkolták. Reggelre a korcsmáros, nejét, ennek 60 éves anyját és a korcsmáros 14 éves leányát irtózatossan eléktelenítve halva találták. Ezekon kívül még egy három éves gyermeket is meggyilkoltak, ki egészen szét volt marcangolva s egyik szemé kismérva. Egy 12 éves árva lányka, kit a korcsmáros örökbe vett, a kertben hálván, megmenekült a szörnyű haláltól, s a rémhirt megvitte a szomszéd Szerdahelyre, honnan a rendőrség rögtön embereket küldött a helyszínre, és a nyomozására. A helyszínén minden a legszánandóbb állapotban volt. A fiókok feltörve, a házi eszközök, s

egyéb holmik összehányva, szétszórva. A nyomozás még eddig nem vezetett biztos eredményhez.

* (Vihar és felhőszakadás.) Győrött és vidékén aug. 24 és 25 közt oly vihar és felhőszakadás volt, milyenre alig emlékeznek. A hegyekből lerohanó víz több marhát, sőt egy gyermeket is elragadt. Jégeső is volt, mely a szőlőkben tett nagy kárt. A városban annyira meggyűlt a víz, hogy a földszinti s alacsonyabb fekvésű lakásokból kiöntötte a lakókat. A vihar után kis békák milliói ugriándoztak a város területén.

* (A felvidéken „est. Basil társulat“) név alatt már régebben egy társaság alakult, a g. e. egyház hiveinek nevelése céljából. Magyar és orosz nyelvű könyveket nyomtatnak és terjesztenek, ez utóbbiakat bizonyosan nagyobb számmal. Elnöke Dobrzenszki Adolf, ki már 2338 frtot gyűjtött az egyletnek.

* (Igen érdekes hajtvadászatok) szoktak történni évenként a radnai havasokon. Ezek a vadászatok arról is nevezetesek, hogy majd mindeniken történik valami hajmeresztő vadászaland. L. R. e vadászati egyik bajnoka, az idei hajtvadászatról következő eseményt ír: „A többek között egy igen nagy öreg medvét hajtottak az ebek, melynek csak távoli látása is képes volt vadászlatot idézni. Oly óvatosan került minden félelem dacára is a vadászokot, hogy biztos lövése nem juthatánk. Így történt, hogy csak a szörny sebet kaptott, mire a medve iszonyu dühbe jött, s neki rontott egy vadászunknak. Két lövést hallottunk és egy kétségbeesett emberi hangot. A megtámadott vadász rosszul talált. Midőn gyors segély végett a kiáltás felé közeledtünk, már megölelte a medve vadászunkat. Medve és ember, egyiránt vérbe valóan köpülve; midőn puska lövésre valánk a helyszíntől már csak nyögést hallánk. A medve még birta magát, s emberével egy mélység felé közeledett. Lőni lehetlen volt. Segélyre hasztalan siettünk, alig egy láb hiányzott a mélységtől. Egy pillanat alatt eltűntek szemünk elől a harcosok. Egy iszonyu ordítás jelentette, hogy a medve esett alól. Midőn a helyszínére értünk, úgy is találtuk. Hét öl magasságról zuhantak alá a harcosok. A medve alól esett és azonnal kiadta páráját, a vadász pedig eszméletlen feküdt a medve karjai között. Sok fáradságba került, míg életre hoztuk a szerencsétlent, azonban a megkínzott hős életéhez van remény.“

* (Schmidt bécsi építészeti tanár) 12 tanítványával Vajda-Hunyadra megerkezett, hogy e nevezetes goth izlésű vár romjait tanulmányozza. A tanár és tanítványai egészen el voltak ragadtatva e dicső emléktől, a melyre Erdély annyival büszkébb lehet, mert Európában kevés épület van, a mely ennek méltó társa lehetne. A romokat minden oldalról lerajzolták. E kirándulás költségei fedezésére a magyar és osztrák miniszteriumok aránylagos összegeket utalványoztak. Egyik tagja a küldöttségnek a fejérvári romot ment tanulmányozni, s azt hasonlólag lerajzolta.

* (A porosz sereg vesztesége a tavalyi háboruban,) berlini hivatalos adatok szerint a következő volt: 16,177 sebesült, 2931 meghalt a csatatéren; a többi 13,245 sebesült közül 11,727 megmaradt,

1519 utólag halt meg sebeiben. A sebesültek közül tehát 11 százalék halt meg. Több veszett el betegségben. A 6427 halott közül 9 százalék a kholera áldozata lett. S így a porosz seregnek 10,471 halottja és 11.172 sebesülte volt.

* (*Lenau Nikiósnak*), a magyar születésű jeles német költőnek, szülőföldjén, a torontálmezei Csatád helységben szobrot akarnak emelni, vagy ha ez nem sikerülne, legalább emléktáblával akarják megjelölni a házat, hol a költő született.

* (*Midőn Napoleon császár Augsburgban volt*), s egykori játszó helyét, a parkot látogatta meg, egy féllábú aggastyán tűnt szemébe, a park egyik öre, kinek mellén érdemjel volt. Midőn a császár nevével előtte ment el, az aggastyán katonásan tisztelgett. „Katona volt ön?” — kérdezte Napoleon németül az aggastyántól. „Az nagyon régen volt felséges úr,” — felelte zavarodva az aggastyán. „Csatában sebesült meg? — kérdezte tovább a császár s az érdemjelre pillantva hozzá tette: úgy látom, Vaterloónál is ott volt.” Aztán hadsegédéhez fordult, meghagyva, hogy jegyezze föl a rokkant katona nevét. A császárnénak pedig azt mondta: „Ez nagyon szegényes emlék oly nevezetes naphoz, mint nagybátyám vaterlooi napja.” Mielőtt eltávozott Augsburgból, a hadsegéd 300 frankot adott a vén katonának.

* (*Lopez, Miksa császár árulója*) méltó véget ért, ha igaz, mit felőle a lapok közlenek. Az áruló egy pueblai vendéglőben tartózkodott, miután felesége elhagyta. Egy reggel bizonyos idegen érkezett a vendéglőbe, ki a lovászokkal végzett egyet mást, és a tábornok után tudakozódott. A tábornok nem volt hon, hanem ebédre várták. Az idegen várakozott, Lopeznek magát bemutatta, s az asztalnál vele átellenben foglalt helyet. Miután egy pohár bort ivott, gondolkozva felállott, egy kést ragadott kezébe, melylyel Lopezre rohant, s őt össze-vissza szurkálta. Erre kalapját vette, s a szállodát ezen szavakkal hagyta el: „Igy kellene minden árulót megjutalmazni.” A gyilkosnak senki sem állotta útját, s a legkisebb akadály nélkül hagyta el a boszuállás színhelyét.

* (*Az orosz cár élete ellen*) ismét merényletet követtek el Nikolajewben. A merénylet elkövetője két orosz, kik női ruhába voltak öltözve. A cár azonban szerencsésen megmenekült a nélkül, hogy csak megsérült volna is.

* (*Új vallás-felekezet*.) Kopenhágában vallásujítók vannak, kiknek már is sikerült vagy 200 hivat toborzani, s ezek Ebert börtényáros házánál szoktak összegyülekezni. Ők minden ünnepet el akarnak törölni, vallási szertartásokkal és papihivatalokkal együtt. A keresztiséget megvetik, a házasságot szerződészerűleg óhajtják megkötni s ha a szerződés ellen valamelyik fél vét, a házasságot a rendes bíróság felbonthatja; a temetésnél minden szertartás kerülendő. A vallás főelve az egyiptomi űs-vallásból van kölcsönözve, s ez a lélek-vándorlás. Mily helyt a lélek elhagyja a testet, azonnal más testet ölt. A kik jámborul éltek, azoknak lelkei oly emberbe szállnak, kire sok boldogság vár, a gonoszaké pedig állatokba. Az ítélet napján a lelkek érdemei és vétkei fölszámoltatnak s azok szerint ítéltetnek el: te ember maradsz, te állati alakot öltesz és az emberek szolgálatára léssz kárhóztat-

va. A gonosz lelkekből kerülnek ki aztán az állatok, a leggonoszabbakból a legocsmányabbak. A földön új élet kezdődik s az emberek korlátlanul fognak uralkodni a gonosz lelkekből lett állatok fölött. — Elég badar eszmék s a dán rendőrség üldözi terjesztőit.

* (*Az angol királynőről*) tudva van, hogy nem csak szereti a művészeteket, hanem maga is ügyesen fest és metsz. Említék a lapok, hogy nem sokára egy vallásos elmélkedéseket és imákat tartalmazó könyv fog tőle megjelenni, melyekhez a képeket maga metszette. Ezekhez a mintákat hires olasz művészek festményeiről vette, melyeket fényképezve hozatott. Viktoria királynő szobája tele van oly művekkel, melyeket saját maga készített. Lehet ott látni csinos festményeket, szobrocskákat, domborműveket. Mióta Albert herceg meghalt, s a királynő magányba vonult, s összes szórakozásait a művészetekben keresi. Elkészíté férje mellszobrát is életnagyságban, s mint azok erősítik, kik látták, igen híven és szép műterzékkel készültnek mondják. Királynőről és művészetéről lévén szó, megemlítjük, hogy a spanyol királynő a zenét szereti, s néhány dalt maga is költött. Zeneszeretete dacára bizonyynyal kellemetlenül hatnak reá azon harcias riadók, melyek országa több részéből harsognak e pillanatban.

* (*Emlék-állítás*.) A borsodmegyei honvédegyezményegylet emléket állított az oroszokkal vívott zsolcai csatában 1849. jul. 25-dikén elesett honvédek hamvai fölé. Az elesettek szétszórt maradványait — mint említők már, — közelébb egy nagy sirba helyezte s e sirt jelölé meg emlékkel, melynek leleplezése szept. 2-dikára volt kitűzve.

— (*Furcsa exekució*.) Az amerikai szerkesztők hitelben is küldik lapjaikat. Hanem aztán sokszor kellemetlenségek közt kaphatják meg az előfizetési hátralékot. Egyik new-yorki lap szintén így járt. Már többször felszólítá a hátralékban levőket, hogy az előfizetési díjat küldjék be, de többek előtt mitsem használt. Ekkor aztán a szerkesztő kijelenté, hogy mindazokhoz, kik egy bizonyos napra az előfizetési díjat be nem küldik, egy himlős beteget küld a fizetést sürgetni. E fenyegetés használt s az előfizetési díjakat beküldték. Ha ez a mód ezelőtt két évvel az adó-hivataloknál ismeretes lett volna, alkalmasint szintén alkalmazták volna az exekucióknál.

Irodalom.

— (*Conte Domini Vince*), a fiumei kereskedelmi tengerészeti akadémia igazgatója „*Magyarország, Fiume és a tenger*” című magyar nyelvű röpiratot bocsátott közre közelébb. E röpirat mindenekelőtt a tengerészetnek Magyarországra nézve fontosságát mutatja ki s aztán kettős indítvánnyal lép föl, t. i. hogy iparkodjunk magyar pénzen magyar tengeri hajókat építeni, mit legjobban úgy lehetne elérni, ha minden magyar megye építtetne egy-egy hajót, s aztán, hogy minden megye taníttasson legalább egy-egy ifjut Fiumében a tengerészetre. Vajha e röpiratot mind kormányunk, mind törvényhatóságaink kellő figyelemre méltatnák.

— (*Emich Gusztáv nagy képes naptára*), melyből lapunk jelenlegi száma közül mutatványokat, — mind a szöveg, mind a képekre nézve a legérdekesebb tartalommal — pár nap mulva már megjelenik. Tiszti címtára Magyar-, Erdély-, Horvát-Tótországot is magában foglalandja. Figyelmeztetjük rá a naptár régi barátsit.